

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Острозька академія»
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин та національної
безпеки
Кафедра національної безпеки та політології

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня магістра на тему:
**«Аналіз ефективності політичних рішень з забезпечення воєнної безпеки
України у період першої половини президентства В. Зеленського»**

Виконала студентка II курсу, групи ЗМНБ-21
спеціальності 256 Національна безпека
(за окремими сферами забезпечення і видами діяльності)
Кирийчук Наталія Михайлівна

Керівник – доктор політичних наук, професор, професор
кафедри національної безпеки та політології
Мацієвський Юрій Володимирович

Рецензент – доктор філософських наук, професор,
професор кафедри конституційного права та галузевих
дисциплін Національного університету водного
господарства і природокористування
Матвійчук Андрій Васильович

Острог, 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.	С. 3.
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади аналізу політичних рішень.	С. 10.
1.1. Політичний аналіз як базовий інструмент системного дослідження політики.	С. 10.
1.2. Методологія аналізу промов В. Зеленського.	С. 21.
1.3. Методологія аналізу рішень Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та Ради національної безпеки та оборони щодо безпеки та оборони держави.	С. 34.
<i>Висновки до Розділу 1.</i>	С. 44.
РОЗДІЛ 2. Аналіз воєнної безпеки України та зміни в сфері оборони під час президенства В. Зеленського.	С. 46.
2.1. Стан територіальної оборони України до президентства В. Зеленського.	С. 46.
2.2. Політичні рішення Президента В. Зеленського, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та Ради національної безпеки та оборони у забезпеченні воєнної безпеки до повномасштабного вторгнення РФ.	С. 58.
<i>Висновки до Розділу 2.</i>	С. 66.
РОЗДІЛ 3. Рішення військово-політичного керівництва України із забезпечення воєнної безпеки у період російсько-української війни.	С. 68.
3.1. Політичні рішення президента В. Зеленського на початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України.	С. 68.
3.2. Аналіз політичних рішень Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та Ради національної безпеки та оборони у період дії воєнного стану.	С. 74.
<i>Висновки до Розділу 3.</i>	С. 80.
ВИСНОВКИ.	С. 82.
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.	С. 86.

ВСТУП

Актуальність. Аналіз ефективності політичних рішень з забезпечення воєнної безпеки України у період першої половини президентства В. Зеленського обґрунтовано здійснити виходячи з декількох наукових підстав. По-перше, президент є главою держави, гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України. Крім того Президент є Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України і в цьому статусі здійснює керівництво у сферах національної безпеки та оборони держави. Зважаючи на вказану позицію завжди матиме актуальний характер дослідницька увага до ефективності рішень, які приймаються главою держави (і Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України) з точки зору визначених йому Основним законом повноважень і обов'язків.

По-друге, довгий час повноваження президента у сфері забезпечення воєнної безпеки України мали здебільшого теоретичний характер, адже не були пов'язані з реальними воєнними небезпеками й реальною війною на українській території. 24 лютого 2022 року ситуація радикально змінилася, адже Україна зазнала нічим не спровокованого повномасштабного нападу з боку Російської Федерації, яка фактично вивела на новий рівень ескалації нею ж розпочатий у 2014 році збройний конфлікт на території нашої держави. У зв'язку з цим особливої актуальності набуло питання, наскільки діяльність чинного президента Володимира Зеленського і його політичні рішення сприяли (або не сприяли) національній безпеці, зокрема забезпеченню воєнної безпеки України, зокрема у порівнянні з президентами-попередниками.

По-третє, у бік Володимира Зеленського з боку його політичних опонентів практично від початку президенства лунали критичні зауваження,

щодо політики у сфері національної безпеки. Чинному главі держави дорікали відсутністю досвіду державного управління, схильністю до компромісу з кремлем, а тому незацікавленістю у розбудові національного сектору безпеки і оборони. Певний скепсис висловлювався і щодо здатності вибудувати ефективну лінію взаємодії і співпраці з західними партнерами, зокрема представниками Північно-Атлантичного Альянсу. Означене також актуалізує наукову увагу до рішень В. Зеленського з забезпечення воєнної безпеки України у період першої половини президентства.

По-четверте, оскільки України за Конституцією є парламентсько-президентською республікою, то на практиці це означає, що державна влада здійснюється на засадах її розподілу на законодавчу, виконавчу і судову. Своєю чергою, це зумовлює необхідність під час аналізу ефективності політичних рішень В. Зеленського з забезпечення воєнної безпеки України також проаналізувати рішення парламенту – Верховної Ради України, і виконавчої влади, зокрема Кабінету Міністрів. Крім того, при президентові України діє Рада національної безпеки і оборони України (далі – РНБО), яка є координаційним органом з питань національної безпеки і оборони, отож обґрунтованою є увага і до рішень цього конституційного органу.

Насамкінець зауважимо, що однією з фундаментальних функцій держави є (1) забезпечення захисту людини і громадянина, їхніх життя і гідності, конституційних прав і свобод, безпечних умов життєдіяльності, і (2) захисту суспільства, його демократичних цінностей, добробуту та умов для сталого розвитку. Крім того, держава у своїй діяльності спрямована на самозахист, тому до сфери національної безпеки і оборони загалом існує перманентний науковий інтерес.

Вищевикладене зумовило наукову цікавість до проблематики ефективності політичних рішень з забезпечення воєнної безпеки України у період першої половини президентства В. Зеленського, що, зрештою, визначило тему магістерського дослідження.

Аналіз стану розробки проблеми. Відзначимо, що питання національної безпеки та оборони є провідними в сучасній політичній науці. Дослідження відповідної проблематики як правило спрямовані на різні питання теорії і практики забезпечення ефективної національної безпеки та оборони, зокрема досліджувалась і роль у цих процесах різних інститутів державної влади, що знайшло своє відображення у працях таких дослідників, як-от: Л. Акімова (здійснила аналіз чинників впливу механізми державного управління воєнною безпекою України), О. Ворошилов (дослідив новий для української безпекової практики документ – Стратегію воєнної безпеки України), В. Голобулін (сформулював актуальні проблеми забезпечення оборони та безпеки України з відповідними пропозиціями їх вирішення), О. Данільян і О. Дзьобань (з точки зору системно-структурного підходу окреслили напрямки забезпечення національної безпеки), М. Криштанович (забезпечення національної безпеки розглядав у зв'язку з формуванням ефективних механізмів здійснення державної політики у відповідній сфері), К. Кулагін і В. Слюсар (у контексті порівняльного аналізу дослідили особливості процесу оборонного планування НАТО), О. Резнікова (присвятила увагу практиці розроблення стратегії національної безпеки з урахуванням принципів національної стійкості), Ф. Саганюк і В. Фролов (системно досліджували значення стратегічного керівництва сектором безпеки і оборони України:) Т. Стукалін (зосередив дослідницьку увагу на основних напрямках реформування сектора безпеки і оборони). Втім деталізованого аналізу рішень В. Зеленського щодо забезпечення воєнної безпеки України у період першої половини президентства нам виявити не вдалося.

Відсутні і систематизовані дослідження промов чинного президента як засобу політичної комунікації, хоча теоретична основа для таких досліджень представлена у роботах низки авторів, а саме: Дж. Вулей і Г. Петерс (запропонували практику аналізу рішень президента через дослідження

змісту президентських промов з урахуванням суспільно-політичного контексту), Л. Герасіна (запропонувала принципи методології досліджень політичних процесів), Є. Долинський (систематизував риторичні прийоми у політичних промовах американських лідерів як засоби маніпуляції суспільною свідомістю громадян), Л. Климанська (обґрунтувала роль соціально-комунікативних технологій, зокрема промов, у політиці), Ю. Крапива і Д. Крікун (сформувавши розуміння політичної промови як різновиду політичної комунікації), Л. Нагорна (потрактовували політичну мову як предмет аналізу змісту реальної політики) та інші. Здійснення об'єктивного оцінювання ефективності політичних рішень з забезпечення воєнної безпеки України у період першої половини президентства В. Зеленського вочевидь було б неможливим без врахування напрацювань у сфері політичного аналізу, що, зокрема, відображенні у роботах таких дослідників як-от К. Ващенко (обґрунтував статус політичного аналізу як галузі політичного знання), Д. Веймер і Е. Вайнінг (розробили концептуальні позиції політичного аналізу), В. Голубь і Л. Гонюкова (сформулювали основні підходи до аналізу та оцінювання державної політики), Д. Мастерук (цікавий своєю класифікацією методів політичного аналізу), В. Рубанов (досліджував проблемні питання визначення предметного поля політичного аналізу).

Теоретичні положення й міркування згаданих авторів були враховані нами під час здійснення авторського дослідження.

Мета полягає у визначенні ефективності політичних рішень щодо воєнної безпеки України в період президенства Володимира Зеленського. Досягнення вказаної мети передбачає вирішення низки дослідницьких завдань:

- 1) визначитися з методологією аналізу промов президента В. Зеленського й рішень Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та Ради національної безпеки та оборони щодо безпеки та оборони держави;

2) дослідити стан територіальної оборони України до президентства В. Зеленського;

3) проаналізувати політичні рішення президента В. Зеленського, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та Ради нацбезпеки та оборони у забезпеченні воєнної безпеки до повномасштабного вторгнення РФ;

4) з'ясувати зміст та характер політичних рішень президента В. Зеленського на початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України;

5) охарактеризувати особливості політичних рішень Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та Ради національної безпеки та оборони у період дії воєнного стану.

Об'єкт дослідження є сфера національної безпеки та оборони України. *Предмет* дослідження – політичні рішення президента, а також Верховної Ради, Кабміну та РНБО щодо забезпечення безпеки та оборони України.

Методи дослідження. Сукупність методів використаних для досягнення сформульованої мети та реалізації пов'язаних з цим завдань визначив теоретичний характер нашого дослідження. Діалектичний метод застосований у зв'язку з необхідністю з'ясувати значення рішень президента Зеленського для забезпечення воєнної безпеки. Аналітичний метод було застосовано у процесі аналізу рішень чинного президента й військово-політичного керівництва України загалом щодо забезпечення воєнної безпеки. Історичний метод залучений для аналізу воєнної безпеки України і змін у сфері оборони до і під час президенства В. Зеленського. Логіко-семантичний метод забезпечив визначення понять «політичний аналіз», «політична комунікація», «політична промова» та інших понять, використаних у процесі нашого дослідження. Метод узагальнення був ключовим у процесі формування авторських висновків на підставі проведеного дослідження.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють передусім період від 2014 по 2022 рік і фактично збігаються з часом російсько-української війни.

Джерельна база дослідження складається з нормативно-правових актів і документів, що мають визначальне значення для забезпечення воєнної безпеки і набули чинності в окреслених хронологічних рамках. Особлива увага була зосереджена на політичних промовах президента В. Зеленського, як засобу маніфестації його політичних позицій і рішень. Сукупно використана джерельна база надає підстави стверджувати про об'єктивність сформульованих в роботі висновків і узагальнень.

Практичне значення роботи полягає (1) у формуванні об'єктивного розуміння ефективності політичних рішень з забезпечення воєнної безпеки України ухвалених президентом В. Зеленським, (2) можливості застосувати представлений матеріал для подальшої управлінської практики у сфері національної безпеки та оборони, (3) залучення напрацьованого матеріалу у процесі вивчення дисциплін «Основи національної безпеки», «Управління національною безпекою» та «Правове регулювання у сфері управління національною безпекою».

Новизна одержаних результатів полягає у: 1) систематизації методології аналізу промов глави держави і рішень військово-політичного керівництва; 2) здійсненні порівняльного аналізу стану територіальної оборони України до і під час президентства В. Зеленського; 3) узагальненому аналізі рішень військово-політичного керівництва України із забезпечення воєнної безпеки у період російсько-української війни.

Структура роботи відповідає вимогам до оформлення результатів магістерського дослідження і включає вступ, три розділи і сім підрозділів, висновки і список використаних джерел (82-а найменування). Загальний обсяг роботи становить 96 сторінок.

РОЗДІЛ 1. «Теоретичні засади аналізу політичних рішень» присвячений теоретичним питанням політичного аналізу, його статусу як базового

інструменту системного аналізу політики. Досліджуються сучасні підходи до явища політичного аналізу, його класифікації, особливості завдань такого аналізу і засоби їхнього досягнення. Окрема увага зосереджена на методології аналізу промов В. Зеленського, цілей і завдань, що вирішуються за допомогою такого способу політичної комунікації. Оскільки відповідно до чинної Конституції України наша держава є парламентсько-президентською республікою, то у межах нашого дослідження проаналізовано і рішення Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та Ради національної безпеки та оборони щодо безпеки та оборони української держави.

РОЗДІЛ 2. «Аналіз воєнної безпеки України та зміни в сфері оборони під час президенства В. Зеленського» представляє результати дослідження стан територіальної оборони України до президентства В. Зеленського. Показано, як починаючи з 2014 року відбулося переосмислення теоретичних і практичних підходів щодо формату стратегічного керівництва сектору безпеки і оборони України і в якому стані він перебував на момент обрання президентом Зеленського. У другій частині цього розділу наведено результати політичних рішень вже новообраного президента, його бачення розвитку безпекової сфери й конкретні досягнення щодо забезпечення воєнної безпеки України.

РОЗДІЛ 3. «Рішення військово-політичного керівництва України із забезпечення воєнної безпеки у період російсько-української війни» є фіналізуючим етапом дослідження. Фактично він, з одного боку, показує зміст і характер рішень президента Зеленського у період повномасштабного вторгнення РФ на територію України, а з іншого містить узагальнення і висновки щодо ефективності цих рішень, а також доречності тієї безпекової стратегії, що її обрав чинний президент у першу половину своєї каденції.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ПОЛІТИЧНИХ РІШЕНЬ

1.1. Політичний аналіз як базовий інструмент системного дослідження політики

Заявлена у нашому дослідженні мета – аналіз ефективності політичних рішень з забезпечення воєнної безпеки України у період першої половини президентства Володимира Зеленського, очевидно дозволяє його віднести до сфери політичного аналізу. Водночас ґрунтовність та об'єктивність результатів такого дослідження вимагає чіткого розуміння того, що собою являє політичний аналіз, які питання належать до предметної сфери відповідних досліджень, які методики дозволяють досягнути об'єктивних результатів у сфері політичного аналізу. Означеному фактично буде присвячений перший етап нашої роботи, що виступатиме теоретико-методологічною основою усього нашого дослідження.

Актуальність такого аналізу зумовлена сумним політичним досвідом нашої країни останнього десятиліття: гострими соціально-політичними ситуаціями, часто зумовленими помилками й прорахунками у процесі прийняття та реалізації державних рішень. При цьому є підстави вважати, що ці помилки і прорахунки були обумовлені слабкістю відсутністю якісної політичної аналітики у вищих посадових осіб України. Внаслідок цього, чимало політичних рішень у різних сферах удавлюються в Україні імпульсивно та інтуїтивно, без розуміння їх середньострокових та довгострокових наслідків. Між тим, політичний аналіз є важливим практичним засобом ухвалення адекватних наявним викликам рішень й

корегування внутрішньої й зовнішньої політики, що особливо актуально у сучасній мінливій політичній й соціально-економічній ситуації на тлі восьмирічної відкритої агресії проти української держави. Отож, політичний аналіз очевидно має стати одним з принципових елементів владно-управлінської діяльності в Україні, а вивчення його методологічного потенціалу є важливою науковою задачею. Зокрема, як засобу удосконалення якості політичних рішень у сфері забезпечення національної воєнної безпеки.

Відзначимо, що поняття «політичний аналіз» сучасні дослідники використовують у трьох значеннях: теоретико-фундаментальному, інструментально-емпіричному і практично-прикладному¹. Теоретико-фундаментальний вимір політичного аналізу охоплює базові концептуальні дослідження політичної сфери, її структури та динаміки. Фактично йдеться про «фундаментальні (теоретичні) політичні дослідження» загалом. Інструментально-емпіричний вимір політичного аналізу відносяться до засобів відповідної аналітичної роботи: збір і опис, систематизація й обробка первинних даних. Цими засобами відбувається пошук і фіксація каузальних, функціональних й інших зв'язків «всередині» політичних процесів. Важливо відзначити, що вихідною одиницею аналізу тут виступає первинна інформація про ту чи іншу подію політичного життя. Нарешті практично-прикладний вимір політичного аналізу – це про способи оцінювання й вирішення суспільної проблеми (як правило, в інтересах і для одного із політичних акторів).

Таким чином, можна зробити висновок, політичний аналіз теоретико-фундаментального характеру результатом має конструювання абстрактних моделей політики; аналіз інструментально-емпіричного змісту спрямований на «операціоналізацією» емпіричних даних для подальшого використання у процесі ухвалення рішень; аналіз практично-прикладного характеру має на

---

¹ Мастерук Д. А. Методи політичного аналізу і прогнозування в політичному маркетингу. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2013. № 2 (16). С. 295-296.

меті побудову робочої моделі певної проблемної ситуації й окреслення альтернатив її вирішення. Зважаючи на вказане в нашому дослідженні очевидно орієнтуємось на політичний аналіз практично-прикладного характеру, при цьому спираючись на теоретичні знання й залучаючи наявні масиви фактичної інформації за темою роботи. Наша позиція узгоджується з тезою, що «політичний аналіз є галуззю політологічного знання, яка мусить забезпечувати пошук моделей розв'язання конкретних проблем, з якими зустрічаються суб'єкти політичної діяльності. За своєю природою політичний аналіз є інструментальним знанням»².

Відзначимо, що у сучасній політології побутують відмінні за змістом визначення самого поняття «політичний аналіз». Так, український політолог Костянтин Ващенко вказує, що політичний аналіз є галуззю політологічного знання, до компетенції якої належить критично-рефлексивний, доказовий і ціннісно навантажений пошук моделей розв'язання конкретних проблем, з якими стикаються суб'єкти політичної діяльності. «За своєю природою політичний аналіз тому є не просто інструментальним, але й комунікаційним знанням, яке включає в себе у якості важливого виміру спрямованість на зміну політичної реальності на основі науково обґрунтованого прогнозу»³. Політичний аналіз також потрактовують як «дослідження політики у сенсі politics, тобто «система процедур організаційно-технічного характеру, розроблена на основі вибраних методів аналізу, які мають на меті одержати науково обґрунтовані дані про політичні події, явища, процеси, що носять прогностичний характер (для їх використання в практиці політичного управління)»⁴. Політичний аналіз визначають і як це процес виокремлення ключових гравців у певній спільноті чи політичному середовищі, як

---

² Ващенко К. Основні форми і принципи дослідження політичного аналізу й прогнозу. *Політичний менеджмент*. 2007. № 1. С. 167.

³ Ващенко К. О. Політичний аналіз як галузь політичного знання. *Політологічний вісник*. 2015. Випуск 77. С. 231.

⁴ Основні підходи до аналізу та оцінювання державної політики : наук. розробка / Е. А. Афонін, В. В. Голубь, Л. В. Гонюкова та ін. ; за заг. ред. В. В. Тертички, Г. Л. Рябцева. Київ: Псіхея, 2016. С. 20.

визначення того, як ці суб'єкти впливають на прогрес у досягненні певних цілей, і розроблення стратегій взаємодії між ними для досягнення бажаних цілей⁵. У нашій роботі ми спираємося на трактування, що його сформулював сучасний український дослідник Віктор Рубанов, який потрактував політичний аналіз як багаторівневу теоретико-прикладну політичну наукову дисципліну з цілісною системою методів і процедур, за допомогою яких можна здійснити формулювання й аналіз політичної проблеми, а також прогнозування її розвитку і виробити оптимальні варіанти політичного рішення, його імплементацію та реалізацію⁶. Вказане визначення матиме для нас рамковий характер.

Щодо завдання політичного аналізу, то для їх розуміння варто звернути увагу на такі визначення відповідних завдань:

- 1) синтез інформації сукупно з результатами досліджень з метою створення основи для політичних рішень (з'ясування можливих альтернатив) і визначення майбутніх потреб в інформації, що стосується політики⁷;
- 2) розв'язання проблем у межах публічної політики, які є (були, будуть) предметом турботи суспільства і (або) держави⁸;
- 3) пошук шляхів оптимальної реалізації інтересів суб'єктів політичної дії⁹;
- 4) одержання науково обґрунтованих даних прогностичного характеру про політичні події, явища та процеси¹⁰.

⁵ Steven Yaffee and David Chadwick Political analysis for collaborative process managers: thinking strategically about the external environment. URL: <https://stepup.ucsf.edu/sites/stepup.ucsf.edu/files/Political%20Analysis%20for%20Collaborative%20Process%20Managers.pdf> (дата звернення: 25.11.2022).

⁶ Рубанов В. В. Загальне та особливе у співвідношенні меж предметного поля політичного аналізу та аналізу політики. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна, серія «Питання політології»*. 2018. Вип. 34. С. 32–38.

⁷ Веймер Д. Л., Вайнінг Е. Р. Аналіз політики: концепції, практика / пер. з англ. І. Дзюби, А. Олійника; наук. ред. О. Кілієвич. Київ: Основи, 1988. С. 12.

⁸ Панченко Т. В. Експлікації концепту „політичний аналіз” у сучасній політичній науці та практиці управління. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Питання політології»*. 2008. № 825. С. 37.

⁹ Ващенко К. О. Політичний аналіз як галузь політичного знання. *Політологічний вісник*. 2015. Випуск 77. С. 225.

¹⁰ Основні підходи до аналізу та оцінювання державної політики : наук. розробка / Е. А. Афонін, В. В. Голубь, Л. В. Гонюкова та ін. ; за заг. ред. В. В. Тертички, Г. Л. Рябцева. Київ: Псіхея, 2016. С. 12.

Необхідно відзначити, що процес політичного аналізу може відрізнятися за своєю спрямованістю. Зокрема прийнято виокремлювати такі напрямки: 1) особливості існуючих стратегічних проблем; 2) результат після пройденого в минулому і нинішнього напрямку в політичній сфері; 3) визначення ступеня впливу цих результатів на можливість вирішення існуючих проблем; 4) нові або наявні альтернативи в довгостроковій перспективі, їх ймовірні наслідки; 5) вибір стратегічних альтернатив, які допоможуть вирішити проблему¹¹. Вказані напрямки можуть бути як самостійними у процесі дослідження, так і поєднуватися. Тобто, наприклад, особливості існуючих стратегічних проблем розглядатися як попередніх політичних рішень, або поточні рішення в контексті стратегічних альтернатив.

Окремої уваги потребує питання диференціації суб'єктів політичного аналізу. Необхідність такої уваги обґрунтована розумінням політичного процесу «як системну діяльність усіх суб'єктів та об'єктів політики, що опосередковує публічну владу, тобто – діяльність, пов'язану з формуванням, розвитком, перетвореннями і функціонуванням політичної системи»¹². В експертному середовищі утвердився підхід, відповідно до якого відповідні суб'єкти можуть перебувати у трьох основних позиціях: 1) особа, яка ухвалює політичне рішення, 2) політичний аналітик, 3) політичний експерт. Цікаво, що їхній різний статус визначає різні функціональні особливості спрямованості й процесу здійснюваного ними політичного аналізу. Так, особа, що ухвалює політичне рішення, далеко не завжди є фахівцем щодо проблем, які перед нею постають, але за мінімальну тривалість часу потребують вирішення. Своєю чергою, політичний аналітик як правило виступає менеджером політичного аналізу, результативність якого забезпечується залученням політичних експертів, що потенційно спроможні

---

¹¹ Політичний аналіз: сутність, структура і методи. Publish Ukraine, 11 березня 2021. URL: <https://publish.com.ua/navchannia/politichnij-analiz-sutnist-struktura-i-metodi.html> (дата звернення: 11.10.2022).

¹² Герасіна Л. М. Методологія і праксеологія досліджень політичних процесів. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2017. № 2 (33). С. 17.

забезпечити професійний рівень експертизи і максимальну вірогідність результатів рішення¹³. Розвиваючи вказану тезу, наголосимо, що аналіз ефективності політичних рішень з забезпечення воєнної безпеки України у період першої половини президентства Володимира Зеленського ми будемо здійснювати з позиції політичного експерта. Відповідно критерії визначення ефективності відповідних рішень не в політичній, а науковій площині.

Інша сторона суб'єктного підходу у межах політичного аналізу передбачає необхідність осмислення того, хто залучений у певну систему політичних відносин, хто дотичний до прийняття певних політичних рішень і хто має певні вигоди від них (політичні або матеріальні дивіденди). Фактично йдеться про відповіді на питання такого змісту: Кому вигідне певне рішення? Хто від нього нестиме витрати? Хто матиме на це рішення позитивний чи негативний вплив? Крім того необхідно враховувати, що суб'єкти політичних відносин й ухвалення політичних рішень можуть розширювати свої можливості впливу на ситуацію за допомогою стратегічних і тактичних рішень. Вони можуть створювати коаліції, пов'язувати свої пропозиції з іншими проблемами, змінювати місце чи місце суперечки або шукати ширшої підтримки через зв'язки із ЗМІ¹⁴.

Опрацьовуючи теорію політичного аналізу логічно звернутися і до тріади понять «методологія», «методи» та «методика». Без претензії на вичерпну інтерпретацію цих понять і відповідних ним феноменів, сформулюємо їхні робочі визначення у контекст прикладних досліджень політики взявши до уваги наявні напрацювання у сфері методології наукових досліджень¹⁵. Зокрема, звертаючись до поняття «методологія політичного

---

¹³ Рубанов В. Політичний аналіз і аналіз політики: загальне й особливе. *Політичний менеджмент*. 2009. № 6(39). С. 39.

¹⁴ Political analysis for collaborative process managers: thinking strategically about the external environment. URL: <https://stepup.ucsf.edu/sites/stepup.ucsf.edu/files/Political%20Analysis%20for%20Collaborative%20Process%20Managers.pdf> (дата звернення: 25.11.2022).

¹⁵ *Методологія наукових досліджень: навчальний посібник* / А. П. Ладанюк, Л. О. Власенко, В. Д. Кищенко; Міністерство освіти і науки України, Національний університет харчових технологій. Київ: Ліра-К, 2020. 352 с.; Мальська М., Паньків Н. *Основи наукових досліджень: навчальний посібник*. Львів: Видавництво ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 226 с.; Зацерковний В. І., Тішаєв І. В.,

аналізу» маємо на увазі метатеоретичний рівень прикладного дослідження, до якого належать наукові принципи і підходи, методи і інструменти, дослідницькі процедури та операції, що створюють передумови для раціонального та ефективного досягнення тієї чи іншої дослідницької задачі. Методологічний рівень політичного аналізу відображає те, як найзагальніші принципи та підходи відбираються на вирішення типових дослідницьких завдань. Своєю чергою, поняття «метод політичного аналізу» розуміємо як окремий інструмент або прийом дослідницької діяльності у сфері політичного аналізу, що сприяє отриманню, акумуляції й опрацюванню політико-релевантної інформації. Поняття «методика політичного аналізу» позначає процедури формування дослідницьких дій, конструювання найбільш перспективних комбінацій методів та процедур, для вирішення конкретного дослідницького завдання.

Окрему увагу маємо звернути на принципи і підходи щодо здійснення політичного аналізу. Взнявши до уваги праці таких дослідників, як К. Ващенко¹⁶, Л. Герасіна¹⁷, Т. Панченко¹⁸, В. Рубанов¹⁹ та інших, ми дійшли висновку, що для якісного політичного аналізу фундаментальними є такі принципи наукового дослідження: 1) принцип науковості, який передбачає, що дослідження має відповідати науковим стандартам і спиратися на актуальні досягнення у сфері політичної науки; 2) принцип комплексності, що визначає необхідність всебічного дослідження будь-якого суспільно-політичного явища; 3) принцип ефективного використання методологічних ресурсів для раціонального та ефективного досягнення тієї чи іншої

Демидов В. К. *Методологія наукових досліджень*: навч. посіб. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.; Мацієвський Ю. В., Лебедюк В. М. «Як писати наукові роботи з політології?». Видавництво Національного університету «Острозька академія». Острог. 2015. URL: <https://cutt.ly/jJdjA4Z> (дата звернення: 23.11.2022).

¹⁶ Ващенко К. О. Політичний аналіз як галузь політичного знання. *Політологічний вісник*. 2015. Випуск 77. С. 222–232.

¹⁷ Герасіна Л. М. *Методологія і праксеологія досліджень політичних процесів*. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2017. № 2 (33). С. 16–28.

¹⁸ Панченко Т. В. Експлікації концепту „політичний аналіз” у сучасній політичній науці та практиці управління. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Питання політології»*. 2008. № 825. С. 32–38.

¹⁹ Рубанов В. В. Загальне та особливе у співвідношенні меж предметного поля політичного аналізу та аналізу політики. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна, серія «Питання політології»*. 2018. Вип. 34. С. 32–38.

дослідницької задачі. Водночас, серед підходів щодо здійснення політичного аналізу варто особливо виокремити: 1) системний підхід, що орієнтований на упорядкування структури, систематизації внутрішніх і зовнішніх зв'язків структур і елементів політичного середовища; 2) контекстний підхід, який зумовлює необхідність під час політичного аналізу враховувати соціально-політичну ситуацію за якої приймається певне політичне рішення (здійснюється політичний курс); 3) аксіологічний підхід, що зумовлений визнанням значного впливу ціннісної складової на політичні процеси і активність політичних суб'єктів.

Необхідно відзначити, що експерти вказують на те, що нині утвердилися три основні форми політичного аналізу – ситуаційну, стратегічну і ціннісну²⁰. Ситуаційний аналіз зосереджений на чітко обмежену в просторі і часі проблему. Тут важливе уміння системно зрозуміти проблему, її причини і витоки, що дає можливість вирішити проблему – при чому у найкоротший строк. Стратегічний аналіз орієнтований у майбутнє. Фактично йдеться про створення прогностичної моделі, альтернативних сценаріїв розвитку ситуації, що відкриває шлях до зважених рішень й поетапного вирішення певної проблемної ситуації. Ціннісний політичний аналіз передбачає критичний погляд на процеси прийняття політичних рішень, здійснення державної політики. Вказаний вид аналізу зосереджений не стільки на з'ясуванні ефективного шляху розв'язання якоїсь проблеми, скільки на тих ціннісних підставах, що були покладені в основу ухвалення рішення. При цьому, вважаємо, що ситуаційний політичний аналіз не може не зважати на те, наскільки конкретне рішення корелює з загальною політичною стратегією, а стратегічний аналіз формуючи управлінські альтернативи не може не бути заснованим на певних цінностях – зміст цих цінностей надає можливість збагнути реальний зміст політичної стратегії і тактики.

---

²⁰ Ващенко К. Основні форми і принципи дослідження політичного аналізу й прогнозу. *Політичний менеджмент*. 2007. № 1. С. 166-167.

Традиційно, політичний аналіз передбачає три основні компоненти: 1) аналіз політичної ситуації; 2) прогноз щодо її розвитку; 3) прийняття компетентних політичних рішень. Втім, перелік елементів політичного аналізу може бути і ширшим. Очевидно це зумовлено тим, що політичний аналіз не є точною наукою і не може бути нею, оскільки замість пошуку наукової істини аналітик займається забезпеченням оптимального виходу з певної ситуації політичного суб'єкта. З іншого боку результати політичного аналізу не завжди беруться до уваги, адже політичний суб'єкт може діяти всупереч рекомендація, покладаючись на власну політичну інтуїцію і удачі, незалежно від того, наскільки ідеальною була власна робота аналітика. Зауважимо, що канадський фахівець Пол Браун вказує на те, що аналіз політики не є суто раціональним процесом, що включає такі ключові елементи аналізу політики: 1) визначення проблеми, обґрунтування важливості проблеми та її деталі; 2) визначення критеріїв оцінки; 3) розгляд альтернативних політик; 4) пропозиції альтернативних політик; 5) висвітлення застосування альтернативних політик на практиці та відмінності між альтернативними політиками; 6) контроль за впровадженням політики; 7) здійснення вибраних рішень²¹. Вважаємо, що відповідна схема доречна у випадку політичного аналізу на ситуаційному й стратегічному рівнях.

Крім того, глибини політичному аналізу додає увага до деталей і чітке уявлення про важливі моменти (події і явища), що впливають на ухвалення політичних рішень або політичну поведінку, а також застосування порівняльних підходів. Наприклад, аналізуючи перші сто днів президенства Джо Байдена, американські аналітик звернули увагу на такі контекстні моменти як-от кризи і катастрофи, політичні та виборчі обставини, що дозволило більш об'єктивно сформулювати помилки і спотикання новообраного президента США, його перші законодавчі перемоги, зміну риторики й реальні аспекти його політики (зокрема через аналіз основних

---

²¹ Браун П. Посібник з аналізу державної політики. Київ: Основи, 2000. С. 20.

тематичних кластерів)²². Такий аналіз здійснювався у поєднанні з статистичними методами. Зокрема, відображаючи два зі своїх ключових пріоритетів, Джо Байден випустив 16 документів, які містили посилання на «зміну клімату» або «кліматичну кризу». Водночас, він згадав про COVID-19 у 51 із 106 документів. (Як орієнтир дослідники вказують, що за 324 дні, починаючи з березня 2020 року, президент Трамп видав 80 документів, у яких згадується COVID-19.) Очевидно такий підхід є доречним і перспективним під час проведення політичного аналізу, зокрема ефективності політичних рішень з забезпечення воєнної безпеки України у період першої половини президентства Володимира Зеленського.

Запорукою об'єктивності й релевантності результатів політичного аналізу очевидно є науково-обґрунтовані методи, що застосовуються у процесі відповідної дослідницької діяльності. Фактично «політичний аналіз являє собою симбіоз різних методик, які дозволяють досліджувати певні політичні події»²³. При цьому, основними методами політичного аналізу є:

1) метод проблемного структурування, полягає у систематизації проблемних позицій або аналізу поточних позицій з точки зору потенційних проблем, що є важливою передумовою зважених політичних рішень;

2) передбачення як метод політичного аналізу забезпечує уявлення про потенційно можливий розвиток подій і доречні у зв'язку з цим рішення (вибір альтернатив планування);

3) рекомендації забезпечують суб'єкта прийняття рішення знанням, яке можна безпосередньо застосувати в ході прийняття політичного рішення;

4) моніторинг дозволяє отримати відомості про політичні курси і тенденції, що згодом дозволяє ухвалювати максимально адекватні поточним викликам рішення;

²² John T. Woolley & Gerhard Peters. Biden in Action: the First 100 Days. The American Presidency Project, Friday, April 30, 2021. URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/analyses/biden-action-the-first-100-days> (дата звернення: 16.11.2022).

²³ Політичний аналіз: сутність, структура і методи. Publish Ukraine, 11 березня 2021. URL: <https://publish.com.ua/navchannia/politichnij-analiz-sutnist-struktura-i-metodi.html> (дата звернення: 11.10.2022).

5) оцінювання як метод дозволяє отримати інформацію про ступінь досягнення поставлених цілей різних політичних рішень (стратегій, курсі);

б) контент-аналіз дозволяє дослідити і зробити висновки про особливості та характеристики текстів у документах політичного типу.

Очевидно, що вибір методів політичного аналізу залежить від його завдань, предмету, форми, суб'єкта здійснення. Зокрема, аналіз ефективності політичних рішень потребує залучення таких методів як-от проблемного структурування, оцінювання й контент-аналізу як основних.

Водночас необхідно відзначити, аналіз ефективності політичних рішень потребує визначення критеріїв, за якими він буде здійснюватися. Фахівці політичного аналізу вказують на те, що нині напрацьовано п'ять універсальних критеріїв відповідного аналізу:

1. Результативність, що виражає ступінь досягнення проголошених цілей. Для визначення результативності беруть до уваги результати політики або її передбачувані наслідки.

2. Ефективність як співвідношення між позитивними результатами політики і сумарною оцінкою витрачених ресурсів, можливих втрат і негативних результатів реалізації політичних рішень (політики загалом). Визначення ефективності допускає спрощений підхід: зіставлення співвідношення переваг і недоліків.

3. Справедливість, що визначається шляхом врахування ефектів від заходів політики на різні групи населення (або держави й суспільства загалом).

4. Політична здійсненність, що визначається шляхом врахування (1) відповідності пріоритетним завданням органів влади (наприклад, програмі дій уряду), (2) ставлення громадськості до пропонованих заходів, (3) ставлення груп інтересів, (4) відповідальність за ухвалення рішення.

5. Адміністративна здійсненність, яка визначається через з'ясування відповідей на запитання організаційно-управлінського характеру (наприклад,

чи можна реалізувати пропонований варіант політики за наявних політичних або чи буде забезпечено його вчасну реалізацію тощо)²⁴.

На сам кінець відзначимо, що описані принципи та підходи, форми, методи і критерії політичного аналізу буде покладено в основу нашого дослідження ефективності політичних рішень з забезпечення воєнної безпеки України у період першої половини президентства Володимира Зеленського. Водночас, викладений матеріал надає підстави стверджувати, що політичний аналіз обґрунтовано розглядається у політичній науці як інструмент системного дослідження політики й основа ухвалення ефективних політичних рішень.

1.2. Методологія аналізу промов В. Зеленського

Передусім відзначимо, що нині політична промова потрактовується як невід’ємна частина і важлива складова політичної комунікації та маніфестації політичної позиції і пріоритетів, політичних завдань і цінностей²⁵. Як доводить світовий політичний досвід, успішніші й відомі політики минулого та сучасності досягали вагомих результатів у політичній сфері в тому числі завдяки ораторським здібностям і вмінням використовувати ефективну комунікацію (зокрема засобами політичні промови)²⁶. Таким чином, можемо стверджувати, що для методології аналізу

²⁴ Основні підходи до аналізу та оцінювання державної політики : наук. розробка / Е. А. Афонін, В. В. Голубь, Л. В. Гонюкова та ін. ; за заг. ред. В. В. Тертички, Г. Л. Рябцева. Київ: Псіхея, 2016. С. 27-30.

²⁵ Климанська Л. Д. Соціально-комунікативні технології в політиці: Таємниці політичної «кухні». Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2007. 332 с.; Крапива Ю. В., Крікун Д. А. Політична промова як різновид політичної комунікації. *Закарпатські філологічні студії*. 2019. Т. 2. Вип. 11. С. 42–45.; Нагорна Л. П. Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики. Київ: Світогляд, 2015. 380 с.

²⁶ Maliuk D. S., Sitko A. V. Stylistic means of intention representing in speeches of U.S. political leaders. *Issues of modern philology in the context of the interaction of languages and cultures: International scientific and practical conference. Internship proceedings, December 27-28, 2019. Venice, Italy, 2019. Pp. 153–157.*

промов В. Зеленського принциповими є поняття «політична комунікація» і «політична промова».

Щодо поняття «політична комунікація», результати спеціальних досліджень відповідного явища вказують на те, що воно являє собою специфічний, складний та багатогранний процес передачі інформації владою до аудиторії, на яку вона розрахована. «Варто зазначити, що дослідники виокремлюють не тільки процес передачі інформації, але й на додачу виділяють її спотворення чи приховування»²⁷. У зв'язку з вказаною позицією доречно згадати пояснення феномену політична комунікація, що його надала група українських фахівців з медіалінгвістики. Зокрема, Л. Шевченко, Д. Дергач і Д. Сизонов визначають політичну комунікацію як мовну діяльність, що орієнтована на пропаганду тих чи інших ідей, полягає в емоційному впливі на аудиторію (наприклад, громадян країни), має на меті спонукати цю аудиторію до певних політичних дій, а також може призначатися для вироблення консолідованої позиції для ухвалення й реалізації соціально-політичних рішень. Політична комунікація «стосується не тільки передачі політичної інформації, але і всього, що пов'язане зі сприйняттям і оцінкою політичної реальності в процесі комунікативної діяльності»²⁸. З вказаного визначення походить необхідність особливої уваги на змістовні особливості політичної комунікації, її ідеологічне навантаження, цілі впливу на аудиторію.

Іншим принциповим поняттям в контексті аналізу промов В. Зеленського, як було відзначено вище, є поняття «політична промова». Відзначимо, що політична промова розглядається дослідниками як невід'ємна частина політичної комунікації, «як вид комунікації, під час якої

²⁷ Структурно-типологічні характеристики політичної промови (на матеріалі виступів А. Меркель). С. 11. URL: <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/48020/1/%D0%9C%D0%B0%D0%BB%D1%8E%D0%BA%2C%20%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8.pdf> (дата звернення: 11.10.2022).

²⁸ Шевченко Л. І., Дергач Д. В., Сизонов Д. Ю. Медіалінгвістика: словник термінів та понять. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2014. С. 80.

відбувається поширення думок та ідей політичними суб'єктами з метою здійснити вплив на погляди реципієнта та його ідеологічні переконання»²⁹. З технологічної точки зору політична промова визначається як «заздалегідь підготовлений виступ, що представляє політичну силу чи висвітлює певну суспільно-політичну подію, в якому присутні оцінки, думки, обґрунтування певних подій чи дій»³⁰. Політична промова розглядається і як засіб реалізації політичного дискурсу, що потрактовується «як сукупність усіх мовленнєвих актів у політичних дискусіях, а також правил публічної політики, які оформилися згідно з наявними традиціями й отримали перевірку досвідом»³¹. При цьому, основною відмінністю політичного дискурсу від інших є його очевидно виражена апеляція до ціннісної системи, яка існує в суспільстві, а саму політичну промову експерти відносять до інформативно-переконувального типу політичних текстів.

Для розуміння феномену політичної промови варто взяти до уваги її класифікації: 1) за критерієм аудиторії або заходу; 2) за критерієм способу реалізації. Застосування першого критерію дає підстави виокремити такі типи промов: 1) парламентські промови, що проголошуються у стінах парламенту, але можуть містити меседжі адресовані і для парламентарів, і для певних соціальних груп, і для усього населення країни; 2) передвиборчі промови, що мають переважно агітаційний характер з метою здобуття максимальної підтримки своїх позицій; 3) партійні промови, які характеризуються пропагандою власних ідей, їх відстоюванням; 4) міжнародні промови, особливістю яких є (а) розмаїття можливих ораторських майданчиків і (б) наявність зовнішньополітичних меседжів на

²⁹ Крапива Ю. В., Крікун Д. А. Політична промова як різновид політичної комунікації. *Закарпатські філологічні студії*. 2019. Т. 2. Вип. 11. С. 43.

³⁰ Структурно-типологічні характеристики політичної промови (на матеріалі виступів А. Меркель). С 14. URL: <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/48020/1/%D0%9C%D0%B0%D0%BB%D1%8E%D0%BA%2C%20%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8.pdf> (дата звернення: 11.10.2022).

³¹ Долинський Є. В. Риторичні прийоми у політичних промовах американських лідерів як засоби маніпуляції суспільною свідомістю громадян. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2021. № 1. С. 47.

тему питань внутрішнього і зовнішнього порядку денного; 5) вітальні промови, які у рочистому контексті дозволяють здійснити промоцію й популяризацію власних ідей і планів; 6) святкові промови, яким властиві ритуальний характер, що, втім, не заважає використовувати їх для маніфестації власної позиції у зв'язку із загальноприйнятими цінностями й світоглядним установками; 7) мітингові промови, що мають за змістом прив'язку до певної актуальної проблеми, отож свої меседжі оратор формулює у контексті вирішення цих проблем або, принаймні, констатації їх розуміння. Своєю чергою, за допомогою критерію «способу реалізації» диференціюють такі типи промов: 1) ділові промови, що ґрунтуються факти щодо певного питання, теми чи проблеми; 2) промови-вибачення, як спосіб вибачення і визнання політичним діячем некоректності своїх поглядів і дій, за що його власне критикують; 3) захисні промови, як спосіб захисту певних політичних рішень і позицій³².

Принагідно відзначимо, що аналіз матеріалів в розділі «Промови та звернення» Офіційного інтернет представництва Офісу Президента України³³ дає підстави стверджувати, що чинний глава держави В. Зеленський активно долучається до процесу політичної комунікації від моменту обрання з метою маніфестації й промоції своїх політичних ідей та позицій, а також з очевидним прагненням (1) максимально забезпечити суспільну підтримку своїм політичним діям і (2) створення консолідованої громадської позиції щодо різних суспільно значимих питань. При цьому В. Зеленський вдається до застосування усіх видів промов: парламентських; партійних; міжнародних; вітальних і святкових. У період масштабної агресії РФ проти України чинний глава держави обрав тактику щоденних звернень до

---

³² Структурно-типологічні характеристики політичної промови (на матеріалі виступів А. Меркель). С. 16-17. URL: <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/48020/1/%D0%9C%D0%B0%D0%BB%D1%8E%D0%BA%2C%20%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8.pdf> (дата звернення: 11.10.2022).

³³ Промови та звернення. Офіс Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/news/speeches> (дата звернення: 11.11.2022).

громадян країни, що надає йому можливість формувати офіційну точку зору на поточну ситуацію і, водночас, демонструвати свою присутність у політичному просторі як активного його суб'єкта і дієвого центру прийняття військово-політичних рішень. При цьому з точки зору критерію «способу реалізації» промови В. Зеленського можна віднести до захисних або ділових. Натомість промови-вибачення в доробку чинного президента практично не зустрічаються.

Окремо наголосимо, що значний обсяг промов (звернень, виступів і витань) Президента України Володимира Зеленського надають підстави для здійснення об'єктивного політичного аналізу особливостей суспільно-політичних проблем на різних етапах його президентства, спосіб реагування Зеленського на вказані проблеми, результати цієї реакції і їхній вплив у довгостроковій перспективі на розвиток суспільно-політичної ситуації в країні. На підтвердження вказаного звернемо нашу увагу на низку принципових промов, що їх на різних етапах виголошував В. Зеленський.

Фундаментальною промовою для початку діяльності президента можна вважати інавгураційну промову новообраного глави держави. У травні 2019 року Володимир Зеленський у своїй інавгураційній промові³⁴ підтвердив європейську перспективу України, необхідність консолідації української нації, пріоритетність припинення російсько-української війни і повернення втрачених територій (Крим і Донбас). Тут варто згадати, що впродовж передвиборчої кампанії опоненти Зеленського неодноразово дорікали йому готовністю стати на коліна перед президентом країни-агресора та вести переговори з ватажками терористів «л/днр». Пізніше Зеленський також додав, що задля припинення війни готовий «домовлятися хоч з чортом лисим».

---

³⁴ Інавгураційна промова Президента України Володимира Зеленського. Офіс Президента України, 20 травня 2019 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/inavguracijna-promova-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelensk-55489> (дата звернення: 11.10.2022).

У коментарях до інавгураційної промови В. Зеленського відзначалося, що він спеціально підкреслити свою повагу до українських воїнів на Донбасі, відповідаючи опонентам, які йому закидали те, що він не служив в армії і не був на Донбасі. «Українець – це не у паспорті, це у серці. Я це точно знаю від бійців, які захищають нашу країну. Поважаю героїв, які ризикують, захищаючи Україну щодня», – Зеленський так нагадав, що багато разів із командою «Кварталу 95» їздив виступати на прифронтових територіях. Зрештою новий президент пообіцяв воїнам соціальну захищеність: «Я зроблю все, аби ви відчували повагу. Це гідна, а головне – стабільна фінансова забезпеченість, це ваші житлові умови, законні відпустки після виконання бойових завдань, відпочинок для вас і ваших родин».

Окремо, тоді новообраний президент звернув увагу низку соціально-економічних проблем, що потребували вирішення: «це шокуючі тарифи, принизливі зарплати і пенсії, болючі ціни, неіснуючі робочі місця». Крім того вже на старті президентства В. Зеленський ініціював ухвалення низки законів: Закон про скасування депутатської недоторканності; Закон про кримінальну відповідальність за незаконне збагачення; Виборчий кодекс з відкритими списками³⁵. Аби мотивувати депутатів вже під час інавгурації 20 травня 2019 року Зеленський оголосив, що розпускає парламент, а нові вибори мають пройти через два місяці після цього, тобто наприкінці липня.

Отож у своїй інавгураційній промові Зеленський підтвердив євроатлантичний курс, визначив політичні пріоритети своєї діяльності, позначив бажання активної ролі й політичному житті країни. Як вказують оглядачі³⁶, у промові Зеленського спічрайтери врахували усі актуальні запити більшості виборців, адже у травні 2019 року Центр «Соціальний

---

³⁵ Інавгураційна промова Президента України Володимира Зеленського. Офіс Президента України, 20 травня 2019 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/inavguracijna-promova-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelensk-55489> (дата звернення: 11.10.2022).

³⁶ Сокирчук Н. Не до сміху. Аналіз першої промови президента Зеленського. Главком, 20 травня 2019 р. URL: <https://glavcom.ua/country/politics/ne-do-smihu-analiz-pershoji-promovi-prezidenta-zelenskogo-595137.html> (дата звернення: 11.10.2022).

моніторинг», Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка та Соціологічна група «Рейтинг» провели національне дослідження суспільних настроїв «Ваша думка: травень 2019 року» і найважливішими проблемами для суспільства були визначені: припинення вогню на Донбасі (88,4% опитаних); повернення українських військовополонених і утримуваних осіб (84,3%); рівень цін, інфляція (84,5%); рівень заробітної плати та пенсій (82,8%); тарифи на комунальні послуги (84,5%); воєнний конфлікт на Сході України та реінтеграція Донбасу (80,2%); рівень соціальної захищеності населення (76,4%); рівень медичного обслуговування (76,1%); наявність роботи, безробіття (75,7%); збагачення олігархів та зuboжіння простих людей (74,4%); корупція та кумівство у владі (73,7%); нинішній обсяг державних податків і зборів (65,9%); злочинність, рівень безпеки на вулицях (61,4%); трудова міграція, зміни в кількості населення України (60,9%); повернення Криму (53,9%). Отож команда тоді новообраного президента пішла раціональним шляхом для визначення актуальних суспільних проблем і обрала вдале місце для виголошення своєї стурбованості ними й маніфестації прагнення їхнього вирішення.

Вже 29 серпня 2019 року відбулося перше урочисте засідання новообраної Верховної Ради 9 скликання. Перед депутатами, більшість з яких представляли пропрезидентську партію «Слуга народу» виступив президент Зеленський. Новообраних парламентарів президент закликав відмовитися від популізму й зайнятися ефективною правотворчістю, чому мала б сприяти моно більшість депутатів від «Слуги народу». При цьому найголовнішим у діяльності парламенту В. Зеленський назвав зміцнення національної безпеки і оборони, завершення війни на Донбасі та повернення анексованого російською федерацією Криму. Серед інших завдань президентом було названо:

«Це і впровадження народовладдя, і довгоочікуване зняття депутатської недоторканності, і закон про імпичмент.

Це дієва реформа правоохоронних органів та судової системи. Продовження реформ децентралізації та євроінтеграції.

Це лібералізація економіки, створення потужного інвестиційного магніту для залучення іноземних інвестицій.

Побудова цифрової держави в смартфоні, коли черги у держустановах та пекельна бюрократія підуть наприкінці у минуле.

Це подолання рейдерства, подолання монополії, подолання контрабанди.

Здобуття реальної енергетичної незалежності, енергоефективності та вирішення проблем з тарифами.

Розбудова промисловості, аграрного сектору, інфраструктури, медицини. Покращення нашої освіти та відродження української науки»³⁷.

Принагідно відзначимо, що з переліченого успішними вважаються передусім реформи децентралізації та побудова цифрової держави. Решта залишилося у планах – принаймні до 24 лютого 2022 року реалізовано не було. Хоча потреба у вказаних реформах регулярно заявлялась В. Зеленським у його промовах, в тому числі і у двох наступних посланнях чинного глави держави до Українського народу і парламенту. Зокрема у цьому ключі варто згадати Послання Президента України Володимира Зеленського до Верховної Ради про внутрішнє та зовнішнє становище України від 20 жовтня 2020 року³⁸. В цій промові, як, до слова, за обсягом була в одинадцять разів більшою ніж промова президента 29 серпня 2019 року, порушувалися теми пандемії, російсько-української війни (хоча це визначення тоді не вживалося) і розвитку Збройних сил України, співпраці з НАТО та іншими міжнародними інституціями й країнами. Зауважимо, що темі пандемії

---

³⁷ Менше СМСок, більше законів! Виступ Зеленського в Раді. Українська правда, 29 серпня 2019 р. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2019/08/29/7224783/> (дата звернення: 18.11.2022).

³⁸ Послання Президента України Володимира Зеленського до Верховної Ради про внутрішнє та зовнішнє становище України. Офіс Президента України, 20 жовтня 2020 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/poslannya-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-do-verho-64717> (дата звернення: 19.11.2022).

COVID-19 була присвячена десята частина послання. У півтора рази більше часу В. Зеленський присвятив темі установлення миру на Сході, деокупації Донбасу та повернення Криму. Зауважимо, що головним чином йшлося саме про примирення і дипломатичне врегулювання конфлікту. Позиція президента гарно засвідчується фразою: «Досягнувши миру, ми розпочнемо безпечну реінтеграцію, користуючись успішним міжнародним досвідом». Водночас, очевидно розуміючи не бездоганність такої позиції, Зеленський окремо наголосив, що «настання миру в Україні не означає, що ми перестанемо дбати про армію. Навпаки, лише сучасне та боєздатне військо буде гарантом подальшого дотримання миру та запорукою безпеки України»³⁹. Крім того він дав зрозуміти, що українське військо впевнено рухається до стандартів НАТО, що є важливим для посилення обороноздатності та безпеки України. Принагідно відзначимо, що частина послання президента присвячена збройним силам, на наш погляд, носила характер захисної промови, оскільки В. Зеленський фактично постійно давав відповіді на критичні стріли на адресу його політики як у військовій сфері, так і в інших сферах.

Геть інша тональність характерна була для виступу Президента Володимира Зеленського у Верховній Раді зі щорічним Посланням про внутрішнє і зовнішнє становище України, як пролунала 1 грудня 2021 року. Загалом послання було приурочене до 30-ї річниці Всеукраїнського референдуму про здобуття Україною незалежності (1 грудня 1991 р.). Передусім В. Зеленський прозвітував про досягнення країни за час його президенства, озвучив ситуацію з протидією пандемії COVID-19 і, звісно, окрему увагу зосередив на темах війни, збройних сил та підтримці

---

³⁹ Послання Президента України Володимира Зеленського до Верховної Ради про внутрішнє та зовнішнє становище України. Офіс Президента України, 20 жовтня 2020 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/poslannya-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-do-verho-64717> (дата звернення: 19.11.2022).

союзників⁴⁰. Показово, що у посланні війна називається війною, але передусім, президент знову таки наголошує на дипломатичних засобах вирішення цієї проблеми.

Зокрема, наголошувалося на створенні «Кримської платформи», у першому саміті якої взяло участь 46 делегацій, лідери країн G7 та ЄС: США, Німеччина, Франція, Туреччина, всі наші друзі, керівництво НАТО, ОБСЄ і Ради Європи. «Вперше з 2014 року деокупація Криму була обговорена на найвищому міжнародному рівні» – наголосив В. Зеленський. Зрештою і у цьому посланні пролунали слова про діалог з москвою: «Вісім років триває війна на Донбасі. Вісім років, як Росія анексувала Крим. І я не боюся говорити всім, і говорити прямо росіянам. Саме тому, водночас, я не боюся прямої розмови з ними. Ми не боїмося прямого діалогу». Щодо сектору оборони, то глава держави наголошував на кратному збільшенні відповідних витрат: «Я пишаюсь тим, що вперше за 30 років у 2022 році фінансування сектору оборони і безпеки, всіх програм, перевищить 320 мільярдів гривень. При тому, що у 2018 році ця сума була 191,7 мільярда гривень. У межах цих коштів ми вперше запускаємо комплексну ракетну програму, програму відновлення українського флоту, створення кібервійськ в Україні»⁴¹.

Втім попри усі зусилля української влади і світової спільноти вгамувати агресивні настрої кремля, в ранці 24 лютого розпочалася масштабна агресія РФ проти України. «росія здійснила військові удари по військовій інфраструктурі та прикордонникам, в багатьох містах України чуто вибухи, ми вводимо воєнний стан на всій території нашої держави», – заявив президент Зеленський у першому воєнному зверненні до українців. «Ми

---

⁴⁰ Виступ Президента Володимира Зеленського у Верховній Раді зі щорічним Посланням про внутрішнє і зовнішнє становище України. Офіс Президента України, 1 грудня 2021 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-volodimira-zelenskogo-u-verhovnij-radi-zi-71805> (дата звернення: 19.11.2022).

⁴¹ Виступ Президента Володимира Зеленського у Верховній Раді зі щорічним Посланням про внутрішнє і зовнішнє становище України. Офіс Президента України, 1 грудня 2021 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-volodimira-zelenskogo-u-verhovnij-radi-zi-71805> (дата звернення: 19.11.2022).

працюємо, армія працює, працює весь сектор безпеки та оборони України», – додав він після оголошення воєнного стану в Україні.

Того ж дня – ввечері 24 лютого 2022 року, глава держави почав власний інформаційний марафон, адже щодня (іноді і не раз) звертається до українців у відео-зверненнях. У тому першому зверненні В. Зеленський позначив загальнонаціональні пріоритети:

1. Нікому не вдасться переконати чи змусити нас, українців, віддати свою свободу, свою незалежність, свій суверенітет.

2. Що робити українцям? Допомагайте національному захисту. Ставайте до лав Збройних Сил України та підрозділів територіальної оборони.

3. Політикам та керівникам громад – допомагайте людям, забезпечуйте нормальність життя на місцях настільки, наскільки це зараз можливо.

4. Обов'язок журналістів, важливий обов'язок, – захищати демократію і свободу України⁴².

Згодом ці тези уточнювалися, доповнювалися і розширювалися. За час повномасштабного вторгнення Володимир Зеленський фактично знаходиться у форматі активної політичної комунікації нон-стоп. При цьому глава держави застосовує переважно формат відео-звернень, які адресовані як усьому українському народові, так і парламентарям різних держав, очільникам дружніх Україні держав та урядів держав.

Наприклад 8 березня 2022 року Президент України Володимир Зеленський вперше за час вторгнення звернувся до Британського парламенту. Він почав свою промову перед британськими парламентарями зі словами: «Пане спікер! Пане прем'єр-міністре! Члени уряду, парламенту, лорди. Пані та панове! Я звертаюся до всіх людей Сполученого Королівства. Усіх людей з Великобританії. Великі люди. З чудовою історією. Звертаюся до вас як до

---

⁴² Звернення Президента України. Офіс Президента України, 1 грудня 2021 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/zvernennya-prezidenta-ukrayini-73137> (дата звернення: 19.11.2022).

громадянина, як президента, але також великої країни. З великою мрією. І чудово боротьбою. Я хочу розповісти вам про наші 13 днів. 13 днів сильної війни, яку ми не починали і не хотіли. Але ми ведемо. Тому що ми не хочемо втратити те, що маємо, що наше – Україну. Так само, як ви не хотіли втратити свій острів, коли нацисти готувалися почати бій за нього»⁴³. Далі у своєму виступі Володимир Зеленський коротко описав усі 13 днів українського опору Російській Федерації. Потім президент України запевнив парламентаріїв Великої Британії у непереможності українського народу, прагнення бути вільними і незалежними, мати суверенну та територіально цілісну державу.

Після виступу Президента України Володимира Зеленського весь зал парламентарів, усі представники палати лордів і палата громад аплодувала стоячи. Наголосимо, що цей виступ мав практичне значення, адже після нього міністр оборони Сполученого Королівства Бен Воллес оголосив, що Великобританія планує надати Україні переносні зенітно-ракетні комплекси.

16 березня 2022 року Президент України Володимир Зеленський уже вперше за час свого президентства звернувся до Конгресу США⁴⁴. Свій виступ перед конгресменами США Володимир Зеленський розпочав із таких слів: «Пані спікер! Члени Конгресу! Пані та панове, американці! Друзі! Я пишаюся вітати вас з України, з нашої столиці – Києва. З міста, яке зазнає ракетних і авіаційних ударів російських військ. Щодня. Але не схоже. І я навіть на хвилину не думав здаватися!» Під час промови пан Зеленський попросив більше допомоги і, очевидно, більшого залучення у наближенні перемоги. Не оминув український президент і теми реформування міжнародних інституцій і договірних відносин: «Війни минулого спонукали

---

⁴³ Звернення Президента України Володимира Зеленського до парламенту Великої Британії. Офіс Президента України, 8 березня 2019 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/zvernennya-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-do-parl-73441> (дата звернення: 18.11.2022).

⁴⁴ Промова Президента України Володимира Зеленського перед Конгресом США. Офіс Президента України, 16 березня 2019 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/promova-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-pered-kong-73609> (дата звернення: 18.11.2022).

наших попередників до створення інституцій, які мали захистити нас від війни. Але ... Вони не працюють. Ми це бачимо. Це бачите ви. Отже, нам потрібні нові. Нові установи. Нові альянси. І ми їх пропонуємо. Ми пропонуємо створити асоціацію U-24. Юнайтед за мир. Союз відповідальних держав, які мають силу та досвід припиняти конфлікти. Негайно. Надати всю необхідну допомогу в 24 години. При необхідності – зброя. Якщо треба – санкції. Гуманітарна підтримка. Політична підтримка. Фінанси. Все, що вам потрібно зберегти мир якнайшвидше. Рятувати життя». Зрештою, президент Зеленський закликав продовжити роботу над санкційною політикою. За підсумками цього виступу американці надали новий пакет військової допомоги США в: 25 тисяч комплектів бронезилетів і шоломів, гвинтівки та гранатомети, тисячі інших протитанкових знарядь та понад 20 мільйонів куль.

Зрештою, практично кожного дня, президент Зеленський звертається до лідерів світу до могутніх країн та їх народів із закликами підтримати Україну і пришвидшити нашу перемогу у нав'язаній українцям війні, поразка в якій означатиме фактичне знищення української нації.

Наголосимо, що президент Зеленський активно використовує політичні промови – послання, звернення, вітання тощо, для озвучення й промоції своїх політичних ідей та позицій. Аналіз змісту цих промов вказує на те, що йому не байдужа думка політичних опонентів і він активно працює на створення консолідованої громадської позиції щодо різних суспільно значимих питань.

1.3. Методологія аналізу рішень Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та Ради національної безпеки та оборони щодо безпеки та оборони держави

Відповідно до чинної Конституції України наша держава є парламентсько-президентською республікою. На практиці це означає, що державна влада здійснюється на засадах її розподілу на законодавчу, виконавчу і судову. При цьому Основний закон визначає, що (1) єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент – Верховна Рада України, (2) Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади, що відповідальний перед Президентом України і Верховною Радою України, підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України, (3) Президент України є главою держави і виступає від її імені, є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина⁴⁵.

Крім того ст. 107 Конституції України визначає, що при Президентові України діє Рада національної безпеки і оборони України (далі – РНБО), яка є координаційним органом з питань національної безпеки і оборони. Своєю чергою, Закон України «Про Раду національної безпеки і оборони України» передбачає, що до функцій РНБО належить: 1) внесення пропозицій Президентові України щодо реалізації засад внутрішньої і зовнішньої політики у сфері національної безпеки і оборони; 2) координація та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони у мирний час; 3) координація та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони в умовах воєнного або надзвичайного стану та при

---

⁴⁵ Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30, ст. 141. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 19.11.2022).

виникненні кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України⁴⁶.

Означене вказує на те, що попри загальну тему нашого дослідження – «Аналіз ефективності політичних рішень з забезпечення воєнної безпеки України у період першої половини президентства В. Зеленського», є обґрунтована потреба проаналізувати рішення Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та Ради національної безпеки та оборони щодо безпеки та оборони української держави. Фактично мовиться про рішення, які правлять за основу діяльності сектору безпеки. Зауважимо, що у спеціальній літературі можна відшукати обґрунтовану позицію, що «одним з основних напрямів правового забезпечення розвитку сектора безпеки та оборони є унормування його діяльності й адаптація базових законодавчих та інших нормативно-правових актів»⁴⁷. Суб'єктами такого унормування безперечно можуть виступати Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України та Рада національної безпеки та оборони. Принагідно необхідно відзначити, що усі три вказані інституції напряму пов'язані з проблематикою забезпечення безпеки та оборони української держави. Ця теза підтверджується низкою норм національного законодавства у сфері національної безпеки та оборони.

Зокрема, ст. 85 Конституції України визначає, що до повноважень Верховної Ради України, серед іншого, належить: 1) прийняття законів; 2) визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики, реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору; 3) оголошення за поданням Президента України стану війни і укладення миру, схвалення

---

⁴⁶ Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 5 березня 1998 року № 183/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 19.11.2022).

⁴⁷ Стукалін Т. А. Система державного управління у сфері оборони держави та основні напрями її розвитку в контексті реформування сектора безпеки і оборони. *Теорія та практика державного управління*. 2016. Вип. 2. С. 219. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2016_2_37 (дата звернення: 08.03.2022).

рішення Президента України про використання Збройних Сил України та інших військових формувань у разі збройної агресії проти України; 4) призначення за поданням Президента України Міністра оборони України; 5) призначення на посаду та звільнення з посади за поданням Президента України Голови Служби безпеки України; 6) затвердження загальної структури, чисельності, визначення функцій Служби безпеки України, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також Міністерства внутрішніх справ України; 7) схвалення рішення про надання військової допомоги іншим державам, про направлення підрозділів Збройних Сил України до іншої держави чи про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України; 8) затвердження протягом двох днів з моменту звернення Президента України указів про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, про загальну або часткову мобілізацію⁴⁸.

Своєю чергою, ст. 92 Конституції України чітко вказує, що виключно законами України визначаються: 1) територіальний устрій України; 2) основи національної безпеки, організації Збройних Сил України і забезпечення громадського порядку; 3) правовий режим державного кордону; 4) правовий режим воєнного і надзвичайного стану. Виключно законами України встановлюються і порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав; порядок допуску та умови перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України.

Важливо наголосити, що в Законі України «Про національну безпеку України»⁴⁹ також наголошується, що Верховна Рада України у межах своїх повноважень, що встановлені Основним законом, «здійснює парламентський контроль та приймає закони України, які визначають і регулюють діяльність

---

⁴⁸ Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30, ст. 141. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 19.11.2022).

⁴⁹ Про національну безпеку України : Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2018. № 31. С. 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 19.11.2022).

органів сектору безпеки і оборони та їхні повноваження, а також затверджує відповідні бюджетні асигнування та приймає рішення щодо звіту про їх використання» (ст.6). Зокрема, Кабінетом Міністрів України, Службою безпеки України, Управлінням державної охорони України подаються до Верховної Ради України щорічні письмові звіти про діяльність складових сектору безпеки і оборони.

Вказані положення чітко доводять фундаментальну роль Верховної Ради України у справі правового забезпечення розвитку сектора безпеки та оборони. Очевидно, що глава держави – Президент України, і парламент зобов'язані співпрацювати у цій сфері, адже у протилежному випадку сектор безпеки втрачатиме дієздатність, а ефективність забезпечення воєнної безпеки України залишатиметься недосяжною метою.

Надзвичайну роль у вирішенні питань щодо безпеки та оборони держави відіграє Кабінет Міністрів України як вищий орган у системі органів виконавчої влади. Зокрема, ст. 116 Конституції України визначає, що, серед іншого, Кабінет Міністрів України: 1) забезпечує державний суверенітет України, здійснення внутрішньої і зовнішньої політики держави, виконання Конституції і законів України, актів Президента України; 2) забезпечує реалізацію стратегічного курсу української держави на набуття повноправного членства в Організації Північноатлантичного договору; 3) здійснює заходи щодо забезпечення обороноздатності і національної безпеки України; 4) спрямовує і координує роботу міністерств, інших органів виконавчої влади (зокрема, щодо вирішення питань щодо безпеки та оборони держави – автор). При цьому зі змісту Закону України «Про національну безпеку України»⁵⁰ походить, що Кабінет Міністрів України належить до суб'єктів забезпечення національної безпеки. Доречно також вказати, що Кабінет Міністрів України розглядає «пропозиції щодо стратегічних

---

⁵⁰ Про національну безпеку України : Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2018. № 31. С. 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 19.11.2022).

документів у сферах національної безпеки і оборони, а також із коригування державних цільових оборонних (правоохоронних, розвідувальних та інших) програм» (ст. 33). Як суб'єкт забезпечення національної безпеки України Кабінет Міністрів України вносить на розгляд Верховної Ради України проект закону про Державний бюджет України, розроблений на плановий бюджетний період, з урахуванням відповідного рішення Ради національної безпеки і оборони України (ст. 35).

Кабінет Міністрів України бере участь у розробленні порядку проведення оборонного огляду, огляду громадської безпеки та цивільного захисту, огляду оборонно-промислового комплексу, огляду розвідувальних органів України, огляду загальнодержавної системи боротьби з тероризмом, огляду стану кіберзахисту державних інформаційних ресурсів та критичної інформаційної інфраструктури як елементів комплексного огляду сектору безпеки і оборони. «Кабінет Міністрів України організовує, контролює та попередньо схвалює результати проведення зазначених оглядів»⁵¹.

Зрештою, Кабінет Міністрів України бере участь у розробленні Стратегії воєнної безпеки України. Відповідно до ст. 28 «Про національну безпеку України» «Кабінет Міністрів України за результатами розгляду вносить Стратегію воєнної безпеки України до Ради національної безпеки і оборони України для схвалення та подальшого затвердження указом Президента України».

В плані формалізації своєї діяльності (документального оформлення), відповідно до ст. 117 Конституції України, Кабінет Міністрів у межах своєї компетенції видає постанови і розпорядження, які є обов'язковими до виконання, зокрема і у сфері обороноздатності і національної безпеки.

До суб'єктів забезпечення національної безпеки належить і Рада національної безпеки і оборони України. Зокрема це походить з тексту

---

⁵¹ Про національну безпеку України : Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2018. № 31. С. 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 19.11.2022).

Конституції України, про що відзначалося раніше, а також з Закону України «Про національну безпеку України»⁵² і Закону України «Про Раду національної безпеки і оборони України»⁵³.

Зокрема, на це вказує ст. 4 Закону України «Про національну безпеку України», в якій РНБО віднесено до суб'єктів системи цивільного контролю сектору безпеки і оборони. При цьому ст. 5 цього закону визначає, що «Рада національної безпеки і оборони України здійснює контроль за сектором безпеки і оборони на підставі статті 107 Конституції України у порядку і в межах компетенції, визначених Законом України «Про Раду національної безпеки і оборони України». Контроль за виконанням рішень Ради національної безпеки і оборони України здійснює Секретар Ради національної безпеки і оборони України».

Своєю чергою, Законом України «Про Раду національної безпеки і оборони України» у ст. 4 законотворцем передбачено значний перелік компетенцій РНБО, серед яких, у контексті нашого дослідження, варто виділити: 1) розгляд на своїх засіданнях питань, які належать до сфери національної безпеки і оборони й подання пропозицій Президентові України, який ухвалює рішення щодо концептуальних підходів та напрямів забезпечення національної безпеки і оборони; 2) координує виконання прийнятих РНБО рішень, введених в дію указами Президента України, і здійснює поточний контроль діяльності органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони; 3) ініціює розроблення нормативних актів та документів з питань національної безпеки і оборони, узагальнює практику їх застосування та результати перевірок їх виконання; 4) координує і контролює переведення центральних і місцевих органів виконавчої влади, а також економіки країни на роботу в умовах воєнного чи надзвичайного стану; 5)

---

⁵² Про національну безпеку України : Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2018. № 31. С. 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 19.11.2022).

⁵³ Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 5 березня 1998 року № 183/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 19.11.2022).

координує і контролює діяльність органів місцевого самоврядування в межах наданих повноважень під час введення воєнного чи надзвичайного стану; 7) координує та контролює діяльність органів виконавчої влади по відбиттю збройної агресії, підтриманню громадського порядку в умовах воєнного стану⁵⁴.

Означене надає підстави стверджувати, що РНБО та її рішення відіграють вагомий роль у формуванні безпекової й воєнної політики української держави, вирішенні нагальних питань будівництва та розвитку Збройних Сил України, вирішенні актуальних проблем розбудови сектору безпеки і оборони України.

З точки зору сучасної науки, сектор безпеки і оборони – це охоплена єдиним керівництвом і координацією сукупністю органів державної влади, Збройних Сил, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, розвідувальних та правоохоронних органів, структур оборонно-промислового комплексу України, діяльність яких перебуває під демократичним цивільним контролем і відповідно до Конституції і законів України за функціональним призначенням спрямована на захист національних інтересів України від загроз⁵⁵. Наведене визначення особливий наголос робить на специфічне місце і роль єдиного керівництва сектором безпеки і оборони. Своєю чергою, питання стратегічного керівництва національною безпекою і обороною держави, тобто визначеною законом системою оборони України, у тому числі сектором безпеки і оборони України та військового управління силами оборони, теоретично належать до державного управління. При цьому поняття «державне управління» застосовуємо у розумінні діяльності держави, що полягає у здійсненні нею

---

⁵⁴ Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 5 березня 1998 року № 183/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 19.11.2022).

⁵⁵ Сектор безпеки і оборони України: стратегічне керівництво та військове управління: монографія / Саганюк Ф.В., Фролов В.С., Павленко В.І. та ін.; за ред. д.військ.н., проф. І.С. Руснака. К.: ЦЗ МО та ГШ ЗС України, 2018. С. 18.

управлінського, тобто організуючого впливу на ті сфери і галузі суспільного життя, які вимагають певного втручання держави шляхом використання повноважень виконавчої влади⁵⁶. Виходячи з означено у процесі аналізу рішень Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та Ради національної безпеки та оборони щодо безпеки та оборони держави необхідно акцентувати увагу на акти, що мають організуючий вплив на відповідну сферу, забезпечують ефективне функціонування сектору безпеки і оборони.

Відзначимо, що відповідні рішення оформлені у вигляді законів й підзаконних актів як правило є реакцією на результати аналізу безпекового середовища й визначення різноманітних загроз. Експерти Національного інституту стратегічних досліджень вказують на те, що «стратегічний аналіз безпекового середовища покликаний визначити процеси, явища, чинники, умови, обставини, події, результати діяльності й взаємодії суб'єктів суспільних відносин, а також тенденції їх розвитку, які впливають на рівень захищеності держави, суспільства, довкілля на певній території від наявних і прогнозованих загроз. Зміни безпекового середовища, що є відхиленням від його звичайного стану рівноваги, містять ризики, які підлягають подальшому аналізу»⁵⁷. Нині науково доведено, що в сучасному світі національні держави функціонують в умовах високої невизначеності, неврівноваженості та ризику, що підвищує актуальність і роль безпекової складової в державному управлінні⁵⁸.

Крім того, не варто забувати, що сектор безпеки зазнає доволі різноманітні загрози та виклики, до яких експерти відносять поряд з

---

⁵⁶ Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні: Указ Президента України від 22.07.1998 № 810/98. Законодавство України.. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/810/98/page> (дата звернення: 08.03.2022).

⁵⁷ Резнікова О. О. Стратегічний аналіз безпекового середовища України. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/strategichnyy-analiz-bezpekovooho-seredovishcha-ukrayiny> (дата звернення: 19.11.2022).

⁵⁸ Акімова Л. М. Механізми державного управління воєнною безпекою України: аналіз чинників впливу, систематизованих за окремими сферами її розвитку. *Аспекти публічного правління*. 2018. С. 80–89.

зовнішньою агресією тероризм, організовану злочинність, корупцію, контрабанду, економічні диверсії тощо, «у зв'язку з чим він має бути здатним адекватно реагувати на них, готовим надати підтримку місцевому самоврядуванню та місцевим органам виконавчої влади у випадках надзвичайних ситуацій або стихійного лиха»⁵⁹.

Зважаючи на вказане, логічно припустити, що рішенням Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та Ради національної безпеки та оборони щодо безпеки та оборони держави мають передувати відповідні аналітичні дослідження або документи, які б містили перелік загроз, їхні джерела, орієнтовні рекомендації, щодо їхнього усунення або мінімізації їхніх негативних наслідків. У національній практиці такими документами є галузеві безпекові стратегії. Зокрема, відповідно до Закону «Про національну безпеку України» загрози національній безпеці України та відповідні пріоритети державної політики у сферах національної безпеки і оборони визначаються у Стратегії національної безпеки України, Стратегії воєнної безпеки України, Стратегії кібербезпеки України, інших документах з питань національної безпеки і оборони, які схвалюються Радою національної безпеки і оборони України і затверджуються указами Президента України з метою своєчасного виявлення, відвернення і нейтралізації реальних і потенційних загроз національним інтересам України.

Зрештою, дослідними безпекової проблематики відзначають, що в останні роки розвиток системи управління сектором безпеки та оборони було спрямовано на забезпечення його керованості як цілісної системи⁶⁰. Своєю

⁵⁹ Пономарьов С. П. Повноваження Верховної Ради України як суб'єкта забезпечення безпеки та оборони України. *Вісник ХНУВС*. 2017. № 4 (79). С. 243.

⁶⁰ Голобулін В.П. Забезпечення оборони та безпеки України: актуальні проблеми і шляхи їх вирішення. *Вісник Національної академії наук України*. 2019. № 9. С. 3–18.; Криштанович М. Ф. Механізми державної політики України щодо забезпечення національної безпеки. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2019. № 3 (22). С. 248–253.; Орищина М. Стратегічне планування та експертно-аналітичний супровід національної безпеки як ефективний компонент формування державної безпекової політики: сучасний стан та перспективи розвитку. *Збірник наукових праць за матеріалами II Міжнародної науково-практичної конференції (8 червня 2018 р., м. Острозька)*. Острозька: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2018. С. 157–164.; Стукалін Т. А. Система державного управління у сфері оборони держави та

чергою, така система вибудовувалася на принципах: «налагодження співробітництва та ефективних стратегічних комунікацій між суб'єктами сектора безпеки та оборони; залучення громадянського суспільства до прийняття найбільш важливих стратегічних рішень із питань забезпечення національної безпеки; чітка регламентація діяльності в секторі безпеки та оборони, що гарантує стабільний розвиток держави; застосування адаптивних стратегій управління, що передбачають залучення незалежних експертних організацій; прозорість та підзвітність суспільству»⁶¹. Означені принципи важливі у процесі аналізу якості й ефективності рішень Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та Ради національної безпеки та оборони щодо забезпечення безпеки та оборони нашої держави.

У підсумку відзначимо, що з точки зору методологічної якості процесу аналізу рішень, які приймаються президентом України щодо забезпечення воєнної безпеки України, необхідно також брати до уваги рішення Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та Ради національної безпеки та оборони в означеній сфері. Вказані інституції беруть активну участь у процесі правового забезпечення розвитку національного сектора безпеки та оборони, що підтверджується нормами Конституції України та низкою спеціальних нормативно-правових актів, передусім Законом України «Про національну безпеку України». Крім того, вважаємо, що у процесі аналізу рішень Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та Ради національної безпеки та оборони щодо безпеки та оборони держави необхідно акцентувати увагу на акти, що мають організуючий вплив на відповідну сферу. До таких документів, зважаючи на чинне законодавство, передусім належить віднести галузеві безпекові стратегії, якими

основні напрями її розвитку в контексті реформування сектора безпеки і оборони. *Теорія та практика державного управління*. 2016. Вип. 2. С. 213-220.

⁶¹ Стукалін Т. А. Система державного управління у сфері оборони держави та основні напрями її розвитку в контексті реформування сектора безпеки і оборони. *Теорія та практика державного управління*. 2016. Вип. 2. С. 218-220.

визначаються цільові настанови та керівні принципи воєнного будівництва й діяльності органів державної влади в умовах воєнного стану.

Висновки до Розділу 1.

На першому етапі нашого дослідження головна увага була зосереджена на теоретичних засадах аналізу політичних рішень. Для досягнення ґрунтовних й об'єктивних результатів у процесі нашого дослідження було проаналізовано таке явище як політичний аналіз, з'ясовано питання які належать до його предметної сфери.

Зокрема, показано, що політичний аналіз є важливим практичним засобом ухвалення адекватних наявним викликам рішень й корегування внутрішньої й зовнішньої політики. Водночас, в роботі виявлено множинність наявних підходів до визначення поняття політичний аналіз, що зумовило необхідність методичного вибору релевантного цілям нашого дослідження визначення, а саме: політичний аналіз як цілісна система методів і процедур, за допомогою яких можна здійснити формулювання й аналіз політичної проблеми, а також прогнозування її розвитку і виробити оптимальні варіанти політичного рішення, його імплементацію та реалізацію. Своєю чергою, поняття «метод політичного аналізу» розуміємо як окремий інструмент або прийом дослідницької діяльності у сфері політичного аналізу, що сприяє отриманню, акумуляції й опрацювання політико-релевантної інформації. Крім того, взявши до уваги зарубіжний досвід, переконані, що ґрунтовність політичного аналізу досягається увагою чітке уявлення про важливі моменти (події і явища) що впливають на ухвалення політичних рішень.

Окрема увага на теоретичному етапі нашого дослідження надається методології аналізу промов президента В. Зеленського і рішень Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та Ради національної безпеки та оборони щодо безпеки та оборони держави.

Встановлено, що промови глави держави відносяться до сфери політичної комунікації, що фактично є діяльністю, яка орієнтована на пропаганду тих чи інших ідей і має на меті спонукати цю аудиторію до певних політичних дій або позиції. Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що чинний глава держави В. Зеленський активно долучається до процесу політичної комунікації від моменту обрання з метою маніфестації й промоції своїх політичних ідей та позицій, а також з очевидним прагненням (1) максимально забезпечити суспільну підтримку своїм політичним діям і (2) створення консолідованої громадської позиції щодо різних суспільно значимих питань. При цьому, вивчення змісту промов і виступів чинного президента вказує на те, що йому не байдужа суспільна і позиція політичних опонентів.

Крім того у процесі дослідження ми дійшли висновку, що досліджуючи ефективності політичних рішень В. Зеленського щодо забезпечення воєнної безпеки України необхідно проаналізувати рішення Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та Ради національної безпеки та оборони щодо безпеки та оборони української держави. Усі три вказані інституції напряму пов'язані з проблематикою забезпечення воєнної безпеки української держави. Ця теза підтверджується низкою наведених в роботі норм національного законодавства у сфері національної безпеки та оборони.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ТА ЗМІНИ В СФЕРІ ОБОРОНИ ПІД ЧАС ПРЕЗИДЕНТСТВА В. ЗЕЛЕНСЬКОГО

2.1. Стан територіальної оборони України до президентства В. Зеленського

Після здобуття незалежності у 1991 році є два чіткі періоди в будівництві оборонних інститутів в Україні. Період миру до лютого 2014 і період війни з Росією від 2014 по сьогодні. На період до війни – 1991-2013 рр., припадають системні соціально-політичні й економічні проблеми, відсутність зрозумілої й прагматичної національної стратегії розвитку, зокрема, щодо забезпечення захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від воєнних загроз.

Заради справедливості, потрібно відзначити, що реформування Збройних сил України відбувалося практично усі роки незалежності. Фактично це почалося з 24 серпня 1991 року, коли Верховна Рада України ухвалила постанову «Про військові формування в Україні», якою визначила: «підпорядкувати всі військові формування, дислоковані на території України, Верховній Раді України; утворити Міністерство оборони України; Урядові України приступити до створення Збройних Сил України»⁶². Вказаним документом було започатковано будівництва Збройних Сил України як фундаментального інституту української держави і невід’ємного елемента її воєнної організації. А вже 11 жовтня 1991 року парламент затвердив

---

⁶² Про військові формування на Україні : Постанова Верховної ради України від 24 серпня 1991 року № 1431-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1991. № 38. ст. 506. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1431-12#Text> (дата звернення: 21.11.2022).

Концепцію оборони і будівництва Збройних Сил України і вирішив створити Раду оборони України. Згідно з Положенням про Раду оборони цей орган було визначено як вищий державний орган колегіального керівництва питаннями оборони і безпеки України.

Після ухвалення Верховною Радою 28 червня 1996 року Конституції України Раду оборони та Раду національної безпеки України було скасовано та утворено новий конституційний орган: Раду національної безпеки і оборони України, що набув статусу координаційного органу з питань національної безпеки і оборони при Президентові України⁶³.

Між тим, ще у жовтні 1993 року Верховна Рада України розглянула План проведення організаційних заходів у Збройних Силах України. Було прийнято Постанову «Про загальну структуру, чисельність та матеріально-технічне забезпечення Збройних Сил України», якою було визначено чисельність Збройних Сил України – 455 тис. військовослужбовців. Після цього у період до 2014 року парламент ухвалив таку постанову ще у 1998 році: Постанова Верховної Ради України від 22.12.1998 № 327-XIV «Про чисельність Збройних Сил України» (на 1998, 1999 роки). Надалі чисельність військовослужбовців визначалася законами України, яких було до 2014 року сім:

1. Закон України від 07.12.2000 № 2128-III «Про чисельність ЗС України на 2000-2004 роки».

2. Закон України від 17.03.2005 № 2489-IV «Про чисельність Збройних Сил України на 2005 рік».

3. Закон України від 22.12.2005 № 3284-IV «Про чисельність Збройних Сил України на 2006 рік».

4. Закон України від 19.09.2006 № 154-V «Про чисельність Збройних Сил України на 2007 рік».

---

⁶³ Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30, ст. 141. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 19.11.2022).

5. Закон України від 12.02.2008 № 125-VI «Про чисельність Збройних Сил України на 2008 рік».

6. Закон України від 12.05.2011 № 3312-VI «Про чисельність Збройних Сил України на 2011 рік».

Закон України від 20.09.2011 № 3742-VI «Про чисельність Збройних Сил України на 2012 рік»⁶⁴.

Аналіз цих документів вказує на загальну тенденція системного скорочення чисельності українських військовослужбовців. Зокрема, якщо у жовтні 1993 чисельність Збройних сил України відповідно до законодавства України налічувала 455 тис. особового складу, то на кінець 2013 року чисельність Збройних Сил України становила 165,5 тис. осіб, у тому числі – 120,9 тис. військовослужбовців, тобто фактичне скорочення становило за двадцять років три чверті від тієї кількості, яка була на момент проголошення української незалежності. Водночас у період протягом 2006-2011 років проводилась реформа систему військової освіти. Її результатом, за даними Міністерства оборони стало скорочення кількості вищих військових навчальних закладів і військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів з 60 до 31⁶⁵.

Як правило усі скорочення обумовлювалися необхідністю оптимізації сектору оборони, оскільки концептуально вище військово-політичне керівництво країни впродовж десятиліть від 1991 року не вбачало можливості реальних військових загроз. Зокрема, у Стратегії національної безпеки України, яка була схвалена у червні 2012 року передусім йшлося про «посилення загроз і зростання нестабільності у світі постають нові виклики міжнародній безпеці у сировинній, енергетичній, фінансовій, інформаційній,

---

⁶⁴ Чисельність Збройних Сил України у 1993-2015 рр. Ukrainian Military Pages. URL: <https://www.ukrmilitary.com/2015/03/1993-2015.html> (дата звернення: 21.11.2022).

⁶⁵ Воєнна історія. Міністерство оборони України. URL: <https://www.mil.gov.ua/ministry/istoriya.html> (дата звернення: 21.11.2022).

екологічній, продовольчій сферах»⁶⁶. Очевидно причини такої недалекоглядності – це тема окремого дослідження. Зокрема, зважаючи на те, що потреби військових хронічно не задовольнялися, а у 2013 році вперше за багато років на потреби оборони були передбачені видатки менше 1 % ВВП, що не дозволило в повному обсязі забезпечити ресурсні потреби Збройних Сил⁶⁷.

З іншого боку, треба зауважити, що на підставі Стратегічного оборонного бюлетеня України Указом Президента України була затверджена Концепція реформування і розвитку Збройних Сил України на період до 2017 року⁶⁸. Цим документом передбачалося створення якісно нових Збройних Сил України, які б відповідали європейським стандартам за професійністю, оснащенням й керованістю, здатних адекватно реагувати на сучасні загрози національній безпеці у воєнній сфері.

Проте, як відзначають експерти, ані у Стратегії національної безпеки України, яка була схвалена у червні 2012 року, ані пов'язана з нею Концепція реформування і розвитку Збройних Сил України на період до 2017 року значного прогресу за відповідними напрямками не продемонстрували, оскільки визначені завдання залишилися здебільшого нереалізованими⁶⁹.

Між тим, уся трагічність тогочасного стану сектор безпеки і оборони – системи органів державної влади, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних та розвідувальних органів, державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, сил цивільного захисту, оборонно-

---

⁶⁶ Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 червня 2012 року «Про нову редакцію Стратегії національної безпеки України»: Указ президента України від 08.06.2012. № 389/2012. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389/2012/ed20120608#Text> (дата звернення: 21.11.2022).

⁶⁷ Воєнна історія. Міністерство оборони України. URL: <https://www.mil.gov.ua/ministry/istoriya.html> (дата звернення: 21.11.2022).

⁶⁸ Про Концепцію реформування і розвитку Збройних Сил України на період до 2017 року: Рішення Ради національної безпеки та оборони від 29 грудня 2012 року введено в дію Указом Президента № 772/2012 від 29.12.2012. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0006525-12#Text> (дата звернення: 21.11.2022).

⁶⁹ Резнікова О. О. Розробка стратегії національної безпеки з урахуванням принципів національної стійкості. *Стратегічна панорама*. 2018. № 2. С. 7.

промислового комплексу України, проявилася навесні 2014 року, коли за короткий проміжок часу Україна втратила контроль майже над десятою частиною своїх територій. Фактично завдяки титанічним зусиллям українських військових і волонтерської громади було зупинено проникнення російських військ в глиб України після їхнього тріумфального загарбання Криму та частини Донецької і Луганської областей. Протягом одного року від 2014 до 2015 року Збройні сили України зуміли мобілізувати, озброїти й підготувати значні сили. Україна пройшла шлях від армії чисельністю приблизно 130 000 осіб, що майже не мало боєздатних підрозділів, до військової потуги у понад 200 000 осіб, з яких приблизно одну третину було розгорнуто для стримування потенційної російської агресії та ліквідації терористичних «л/днр». Загалом, за перший рік війни Україна мобілізувала та екіпірувала понад 250 тисяч людей та стала більш здатною ефективно стримувати вторгнення російських військ.

Паралельно відбулося переосмислення теоретичних і практичних підходів, щодо формату стратегічного керівництва сектору безпеки і оборони України та військового управління силами оборони. У середовищі теоретиків і практиків сектору безпеки і оборони розпочалися активні пошуки оптимальних моделей та конструкцій відповідного сектору, пріоритетом якого було визначено впровадження ефективнішої стратегії протидії агресору в гібридній війні у поєднанні із завданням деокупації захоплених загарбниками територій України⁷⁰. «Реагувати необхідно було негайно, тому що йшлося про захист національного суверенітету і територіальної цілісності держави, збереження життів українських громадян. Оскільки Україна не була і не є членом міжнародних військово-політичних союзів, розраховувати доводилося виключно на власні сили, а це потребувало відповідного

---

⁷⁰ Сектор безпеки і оборони України: стратегічне керівництво та військове управління: монографія / Саганюк Ф. В., Фролов В. С., Павленко В. І. та ін.; за ред. д.військ.н., проф. І. С. Руснака. Київ: ЦЗ МО та ГШ ЗС України, 2018. 230 с.

перерозподілу ресурсів держави та перегляду пріоритетів у сфері національної безпеки і оборони»⁷¹.

У практичній площині результатом реагування на нові виклики для безпеки української держави стало (1) скасування позаблокового статусу України, (2) відмова від партнерських відносин з країною-агресором, якою фактично стала російська федерація, (3) зупинено виконання заходів Державної комплексної програми реформування і розвитку Збройних Сил України на період до 2017 року, як такої, що не відповідає сучасній воєнно-політичній обстановці. Загалом українським керівництвом на чолі з президентом Петром Порошенком було визначено основним стратегічним пріоритетом державної політики у сфері воєнної, і ширше, національної, безпеки забезпечення дієвого захисту державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу України. Відповідно до вказаного пріоритету було оновлено зміст Стратегії національної безпеки України.

У новій редакції Стратегії національної безпеки України, що була затверджена у травні 2015 року, було однозначно визначено, що найбільшу загрозу для української держави становлять агресивні дії РФ, що здійснюються для виснаження української економіки та руйнації суспільно-політичної стабільності в Україні з метою захоплення її території й подальшого знищення української державності. «Російська загроза, що має довгостроковий характер, інші докорінні зміни у зовнішньому та внутрішньому безпековому середовищі України обумовлюють необхідність створення нової системи забезпечення національної безпеки України, що передбачає ця Стратегія»⁷².

---

⁷¹ Резнікова О. О. Розробка стратегії національної безпеки з урахуванням принципів національної стійкості. *Стратегічна панорама*. 2018. № 2. С. 7.

⁷² Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015. Офіс Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2872015-19070> (дата звернення: 21.11.2022).

Зважаючи на вказане, у розділі 4. «Основні напрями державної політики національної безпеки України» були визначені такі напрями: 1) відновлення територіальної цілісності України; 2) створення ефективного сектору безпеки і оборони; 3) підвищення обороноздатності держави; 4) реформування та розвиток розвідувальних, контррозвідувальних і правоохоронних органів; 5) реформування системи державного управління, нова якість антикорупційної політики; 6) інтеграція в Європейський Союз; 7) особливе партнерство з НАТО; 8) забезпечення національної безпеки у зовнішньополітичній сфері; 9) забезпечення економічної безпеки; 10) забезпечення енергетичної безпеки; 11) забезпечення інформаційної безпеки; 12) забезпечення кібербезпеки і безпеки інформаційних ресурсів; 13) забезпечення безпеки критичної інфраструктури; 14) забезпечення екологічної безпеки. Нова редакція Стратегії національної безпеки України також передбачала систему заходів у фундаментальних сферах національної безпеки: зовнішньополітичній, економічній, енергетичній, інформаційній, кібернетичній, екологічній, захисту критичної інфраструктури.

Оскільки предметом нашої дослідницької уваги є воєнна безпека, то окрему увагу зосередимо на заходах, що пропонувалися президентом Петром Порошенком і його командою щодо створення ефективного сектору безпеки і оборони. Варто наголосити, що тут було визначено два основні напрямки: 1) нормативно-правові (маємо на увазі комплексне вдосконалення законодавства з питань національної безпеки і оборони України); 2) організаційно-правові (мовиться про: 1) удосконалення бюджетної політики у сфері забезпечення національної безпеки і оборони; 2) професіоналізацію сектору безпеки і оборони; 3) створення єдиної системи моніторингу, аналізу, прогнозування та прийняття рішень у сфері національної безпеки і оборони)⁷³.

---

⁷³ Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015. Офіс

Водночас, окрема увага акцентувалася на завданні підвищення обороноздатності держави. Засобами вирішення такого завдання визначалося, серед іншого: 1) підвищення здатності органів державної влади, військового управління та органів місцевого самоврядування, сил оборони; 2) модернізація і випереджувальний розвиток оборонно-промислового комплексу, нарощування його виробничих потужностей; 3) поглиблення оборонно-промислового та військово-технічного співробітництва з іншими державами, насамперед державами – членами НАТО, ЄС; 4) реформування системи мобілізаційної підготовки та мобілізації, формування належних умов для комплектування Збройних Сил України; 5) активізація підготовки населення і території держави до виконання завдань оборони, удосконалення системи територіальної оборони.

Дієвість обраної стратегії підтверджують українські військові, за даними яких упродовж 2015 року Збройні Сили України відновили боєздатність, набули оперативної спроможності й належного рівня технічної оснащеності і матеріального забезпечення для захисту суверенітету і територіальної цілісності української держави: «загалом із початку проведення антитерористичної операції у Збройних Силах сформовано 15 бойових бригад, полк, 5 батальйонів (дивізіонів), а також бригаду, 6 полків та 11 батальйонів оперативного (бойового), тилового і технічного забезпечення. Збільшено авіаційний парк та бойовий склад зенітних ракетних військ, сформовано підрозділи для охорони аеродромів і стартових позицій зенітних ракетних військ. Відновлено діяльність 138 районних та міських військових комісаріатів, завдяки чому проведено шість черг часткової мобілізації та призвано понад 200 тис. військовозобов'язаних»⁷⁴. Таким чином, за президентства Петра Порошенка український сектор безпеки і оборони почав

Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2872015-19070> (дата звернення: 21.11.2022).

⁷⁴ Воєнна історія. Міністерство оборони України. URL: <https://www.mil.gov.ua/ministry/istoriya.html> (дата звернення: 21.11.2022).

відновлюватися й розвиватися, військовим підняли зарплати, надали озброєння і вони виконували свій обов'язок. За п'ять років війни до початку президенства Володимира Зеленського чисельність Збройних сил України неухильно зростала, незважаючи на сумні помилки стратегії національної безпеки довоєнного періоду (до 2014 р.) та початковий вимушений відступ з Криму та частини Донецької й Луганської областей. Висновки, що були зроблені з початкового етапу військової компанії, відіграли ключову роль у розробленні планів будівництва оборонних інститутів України надалі⁷⁵.

Разом з тим необхідно відзначити, що в експертному середовищі загальним переконанням стала думка, що окупація у 2014 р. Автономної Республіки Крим і частини Луганської і Донецької областей не вичерпують усіх форм агресивної політики кремля щодо України. Сусідня держава дозволяла собі неодноразові спроби втручання у внутрішні справи України у поєднанні з поширенням російської пропаганди й дезінформації як в Україні так і в країнах Європи та Північної Америки. Звичайною практикою стало застосування енергетичної зброї (зокрема, шляхом створення штучного дефіциту природного газу в Європі та підвищення його ринкової вартості), створення міграційної кризи на кордоні Білорусі (сателіта РФ) та держав ЄС. Керівництво РФ системно і послідовно реалізувало свою агресивну зовнішню і воєнну політику щодо України у поєднанні з реалізацією стратегії створення напруженості на Заході⁷⁶. Усе це потребувало консолідації зусиль української влади щодо протидії російським агресивним планам. Отож важливими кроками у цьому напрямку стало ухвалення Верховною Радою України нової редакції Закону України «Про національну безпеку України»⁷⁷

---

⁷⁵ Ворошилов О. Стратегія воєнної безпеки України в оцінках експертів. *Україна: події, факти, коментарі*. 2021. № 6. С. 15–22. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/ukraine/2021/ukr6.pdf> (дата звернення: 21.11.2022).

⁷⁶ Резнікова О. О. Стратегічний аналіз безпекового середовища України. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/stratehichnyy-analiz-bezpekovooho-seredovyshchayukraynu> (дата звернення: 19.11.2022).

⁷⁷ Про національну безпеку України : Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2018. № 31. С. 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 19.11.2022).

і змін та доповнень до Закону України «Про Раду національної безпеки і оборони України»⁷⁸.

Норми першого Закону визначали й розмежовували повноваження державних органів у сферах національної безпеки і оборони, а також створювали правову основу для інтеграції політики та процедур органів державної влади, інших державних органів, функції яких стосуються національної безпеки і оборони. Крім того окрема увага акцентувалася на створенні системи командування, контролю та координації операцій сил безпеки і сил оборони. Натомість зміни та доповнення до Закону України «Про Раду національної безпеки і оборони України» були спрямовані на формування нової державної безпекової та оборонної політики, орієнтованої на ефективний захист національних інтересів, а також комплексне реформування системи забезпечення національної безпеки і оборони України.

Сукупно зусилля президента Петра Порошенка і його команди мали наслідком те, що відбулося фактично створення оновленої армії, яка входила станом на 2019 рік у п'ятірку найбоєздатніших в Європі, і впродовж п'яти років ефективно протистояла агресивним діям кремля у форматі гібридної війни. «Головнокомандувачу вдалося взяти під контроль анархізовані добровольчі батальйони, дисциплінувати їх та оснастити сучасною зброєю. Близько сотні одиниць нової та модернізованої бойової техніки передавалося армії практично щомісячно: танки, броньовані автомобілі, артилерія, авіаційні засоби»⁷⁹. Мовою статистики якщо у бюджеті 2013 року на Збройні сили України передбачалося майже 19 мільярдів гривень, що за тодішнім курсом становило 2,4 мільярда доларів, то в 2019 році військовий бюджет склав понад 100 мільярдів гривень (3,7 мільярда доларів). При цьому в

---

⁷⁸ Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 5 березня 1998 року № 183/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 19.11.2022).

⁷⁹ Майданюк В. Здобутки та втрати п'яти років Порошенка. Наше слово. № 18, 2019-04-28. URL: <https://nasze-slowo.pl/zdobuti-ta-vtrati-p-yati-rokiv-poroshenka/> (дата звернення: 23.11.2022).

українському уряді наголошують, що загальний бюджет безпеки та оборони, куди зараховують усі силові відомства, склав аж 210 мільярдів гривень - понад 5% ВВП країни.

Водночас, сам факт тривалої війни на сході України на тлі передвиборної обіцянки Петра Порошенка швидко її закінчити, став його політичною проблемою і однією з причин поразки на виборах 2019 року. Крім того Порошенка пов'язували (1) з трагічними подіями Іловайського котла й подальшим розгром українських військ (мовляв ніхто з політичного та армійського керівництва не передбачив фатального удару російських військ), (2) невдалими діями, що сприяли встановленню контролю сепаратистів над Донецьком, (3) втрата Дебальцевого – важливого залізничного вузла між Донецьком і Луганськом, із значними втратами особового складу й військової техніки⁸⁰. Усе це викликало чимало питань і до керівництва ЗСУ і, безпосередньо, до Головнокомандувача в особі президента. Негатив посилювався низкою корупційних скандалів у системі оборонної промисловості, особливо напередодні президентських виборів. До слова тема реформ сектору безпеки і оборони стала однією з провідних у тій передвиборній компанії.

Зокрема, тема національної оборони і її розвитку озвучувалася у стані майбутнього президента Зеленського, що до його обрання й інавгурації. Зокрема, наприкінці квітня 2019 року радник тоді щойно обраного президента з питань безпеки та оборони Іван Апаршин передав журналістам документ про військову доктрину Зеленського. У документі передбачалося, об'єднане керівництво силами оборони відповідно до принципів і стандартів, прийнятих державами-членами НАТО. При цьому, плануванням оборони та стратегічним застосуванням ЗСУ займатиметься генштаб, формуванням та підготовкою військ і сил - командування видів ЗСУ та окремих родів військ,

---

⁸⁰ Майданюк В. Час підбити підсумки. Топ-5 найбільших прорахунків АТО. Zaxid.net, 17 квітня 2018. URL: https://zaxid.net/u_melitopoli_biytsi_zsu_likvidovali_kerivniy_sklad_58_yi_rosiyskoyi_armiyi_n1554512 (дата звернення: 23.11.2022).

застосуванням військ та сил – об'єднаний оперативний штаб. Крім того, відзначалося, що буде створено сучасну систему планування та управління оборонними фінансовими та матеріальними ресурсами, виходячи не з мінімально необхідної потреби на оборону, а з нормативної потреби, як це робиться у провідних арміях світу. Щодо стандартів НАТО, то оточення президента планує розподілити фінансовий ресурс: 50 % фінансового ресурсу спрямовуватиметься на утримання ЗСУ, 30 % – на їх переозброєння, 20 % – на підготовку військ та сил⁸¹. Реальні рішення і підходи до сектору безпеки і оборони за часів президентства Володимира Зеленського будуть нами розглянуті у подальшому викладі.

У підсумку відзначимо, що попри провальні для сектору безпеки і оборони України десятиліття від 1991 по 2014 рік, ситуація з фактичним початком російсько-української війни почала докорінно змінюватися. Починаючи з 2014 року відбулося переосмислення теоретичних і практичних підходів щодо формату стратегічного керівництва сектору безпеки і оборони України та військового управління силами оборони. Тодішнім українським керівництвом було визначено основним стратегічним пріоритетом державної політики у сфері воєнної, і ширше, національної, безпеки забезпечення дієвого захисту державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу України. Окрема увага акцентувалася на завданні підвищення обороноздатності держави. Дієвість обраної стратегії підтверджують українські військові, за даними яких український сектор безпеки і оборони почав з 2015 відновлюватися й розвиватися, а вже станом на 2019 рік оновлена українська армія, яка входила у п'ятірку найбоєздатніших в Європі.

---

⁸¹ З'явилася «військова доктрина» Зеленського – ЗМІ. Українська правда, 25 квітня 2019. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2019/04/25/7213531/> (дата звернення: 13.11.2022).

2.2. Політичні рішення Президента В. Зеленського, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та Ради національної безпеки та оборони у забезпеченні воєнної безпеки до повномасштабного вторгнення РФ

На попередньому етапі дослідження нами було показано, що тема війни, розбудови сектору оборони і безпеки була присутні у політичних промовах Володимира Зеленського практично з перших хвилин його перебування у статусі Президента України. Зокрема, у своїй інавгураційній промові⁸² новообраний тоді президент наголосив на пріоритетності для нього особисто припинення російсько-української війни і повернення втрачених територій (Крим і Донбас). Подібні за змістом заяви пролунали і на першому урочистому засіданні новообраної Верховної Ради 9 скликання 29 серпня 2019 року⁸³. Цього разу найголовнішим у діяльності парламенту В. Зеленський назвав зміцнення національної безпеки і оборони, і вкотре говорив про необхідність завершення війни на Донбасі та повернення окупованого московією Криму.

Відзначимо, що під час так званого пресмарафону, який відбувся 10 жовтня 2019 року і став важливим майданчиком для оголошення важливих політичних позицій президента, В. Зеленським були озвучені, серед іншого, такі тези: 1) продовжую шукати шляхи припинення війни і навіть спілкувався у телефонному режимі з очільником кремля; 2) виступаю проти замороження ситуації на Донбасі; 3) відкидає ідею проведення референдуму щодо закону про особливий статус Донбасу; 4) розглядає Нормандський формат як

⁸² Інавгураційна промова Президента України Володимира Зеленського. Офіс Президента України, 20 травня 2019 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/inavguracijna-promova-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelensk-55489> (дата звернення: 11.10.2022).

⁸³ Менше СМСок, більше законів! Виступ Зеленського в Раді. Українська правда, 29 серпня 2019 р. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2019/08/29/7224783/> (дата звернення: 18.11.2022).

основний інструмент для досягнення мети – припинення війни⁸⁴. Щодо воєнної безпеки, то ані президент, ані журналісти цю тему практично не порушували. Лише в одному місці президент згадав про спілкування з Президентом Олександром Лукашенком, який його запевнив, що на території Білорусі тільки білоруські військові, з чого Володимир Зеленський зробив висновок, що загрози російського вторгнення з того боку немає⁸⁵.

Певною мірою це було у дисонансі з оцінками експертного середовища. На рівні військово-політичної аналітики на той момент утвердилося переконання про системні агресивні наміри Росії щодо України: «У РФ є поширене переконання, що встановлення контролю над Україною забезпечить Росії суттєві переваги в досягненні геополітичного домінування в Європі та витіснення з цієї зони впливу США»⁸⁶. Зрештою, експерти прямо вказували, що одним сценарієм/загрозою, можливість якого не варто відкидати, є широкомасштабна збройна агресія Росії проти України, зокрема таку позицію озвучив начальник Генерального штабу – Головнокомандувач Збройних Сил України Віктор Муженко⁸⁷.

Вважаємо, що військові розуміли усі потенційні російські загрози і саме тому у вересні 2019 року Міністр оборони України Андрій Загороднюк заявляв про плани перегляду Стратегічного оборонного бюлетеня та проведення аналізу контексту безпеки, на базі якого планувалося визначити сценарії загроз та розробити стратегію оборони та національної безпеки. Водночас планувалося привести у відповідність нормативно-правову базу для впровадження технічних та адміністративних стандартів НАТО. Отож 29

---

⁸⁴ Президент України Володимир Зеленський провів 14-годинний пресмарафон. Укрінформ, 10 жовтня 2019 р. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2796504-zelenskij-dae-presmarafon.html> (дата звернення: 29.11.2022).

⁸⁵ Пресмарафон Зеленського: всі головні тези. Слово і Діло, 10 жовтня 2019 р. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2019/10/10/novyna/polityka/pres-marafon-zelenskoho-tekstova-onlajn-translyacziya> (дата звернення: 29.11.2022).

⁸⁶ Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2018 році». Київ : НІСД, 2018. С. 21.

⁸⁷ Муженко: ми готуємося до відбиття повномасштабної агресії. Інтерв'ю BBC News Україна 16.08.2018 р. BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-45195564> (дата звернення: 29.11.2022).

листопада 2019 року Міністерство оборони затвердило перелік законодавчих та інших нормативно-правових актів, щодо подальшого реформування армії та зміцнення оборони держави. Поміж іншого у програмі згадувалась Державна програма розвитку Збройних Сил України на період до 2025 року, яку планувалося представити до 31 липня 2020 року⁸⁸. Зрештою в грудні 2019 року було завершено проведення чергового оборонного огляду. Оборонний огляд 2019 року мав стати основою для розробки Стратегії воєнної безпеки України, Стратегічного оборонного бюлетеня України, державної програми розвитку Збройних Сил України та Плану оборони України.

На початку 2020 року були представлені Стратегія національної безпеки України та стратегія воєнної безпеки. Вперше стратегії відповідали сучасним євроатлантичними підходам. Одночасно продовжувалася розробка планів щодо розвитку конкретних видів Збройних Сил⁸⁹. Стратегія національної безпеки України була затверджена у вересні того ж року. Аналіз науковців вказує, що ця стратегія значно відрізнялась від стратегій, що були прийняті у 2007, 2012 та 2015 роках. Нова Стратегія національної безпеки ґрунтується на трьох основних засадах державної політики у сфері національної безпеки: 1) стримування (розвиток оборонних і безпекових спроможностей для унеможливлення збройної агресії проти України); 2) стійкість (здатність суспільства та держави швидко адаптуватися до змін безпекового середовища); 3) взаємодія (розвиток стратегічних відносин з ключовими іноземними партнерами, насамперед з Євросоюзом і НАТО та їхніми державами-членами). Саме на основі цього стратегічного документа мали створювати нову нормативно-правову базу у сфері національної безпеки і оборони. Крім цього означений документ визначав методологію оцінки

---

⁸⁸ Перелік прєктів законодавчих та інших нормативно правових актів, направлених на виконання завдань, визначених пунктом 11 статті 1 Указу Президента України від 08.11.2019 № 837 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави». URL: https://www.mil.gov.ua/content/oboron_plans/perelik.PDF (дата звернення: 29.11.2022).

⁸⁹ Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020. Офіс Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (дата звернення: 29.11.2022).

реального стану й перспективи розвитку окремих складових національної безпеки. Зокрема, керуючись новою стратегією Міністерство Оборони України розробило Стратегію воєнної безпеки України та подало її на розгляд РНБО. 25 березня 2021 року президент України затвердив рішення РНБО про введення в дію Стратегії воєнної безпеки України⁹⁰.

Відзначимо, що Стратегія воєнної безпеки України, це один із головних документів системи планування в сфері національно безпеки і оборони України, що визначено Законом України «Про національну безпеку»⁹¹. Такий підхід узгоджується з практикою країн НАТО. Зокрема він надає можливість нашим партнерам зрозуміти, як ми бачимо військові оборонні спроможності і як будемо на це витратити гроші, зокрема й допомогу, яку від них отримуємо. Одним із пріоритетів ухваленої у 2021 році Стратегії воєнної безпеки України є нарощування спроможностей Збройних сил України, сил територіальної оборони у їхньому складі, інших складових сил оборони до виконання покладених завдань. Показово, що Стратегія передбачала сценарій, за якого РФ могло вторгнутися на територію України. При цьому в документі Росія відверто називається ворогом. «На національному рівні російська федерація залишається військовим супротивником України, який здійснює збройну агресію проти України, тимчасово окупував територію Автономної Республіки Крим та міста Севастополь, території в Донецькій і Луганській областях, системно застосовує військові, політичні, економічні, інформаційно-психологічні, космічні, кібер- та інші засоби, які загрожують незалежності, державному суверенітету й територіальній цілісності України», – відзначено у Стратегії⁹².

---

⁹⁰ Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України» : Указ Президента України від 25.03.2021 № 121/2021. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text> (дата звернення: 29.11.2022).

⁹¹ Про національну безпеку України : Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2018. № 31. С. 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 19.11.2022).

⁹² Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України» : Указ Президента України від 25.03.2021 № 121/2021. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text> (дата звернення: 29.11.2022).

Загалом, цей документ був оцінений експертами позитивно:

- «У Стратегії констатується, що ми маємо проводити реформу в секторі оборони і безпеки для досягнення сумісності з НАТО і, відповідно, співпрацювати та проводити навчання. Загалом визначено короткострокові, середньострокові та довгострокові перспективи розвитку ВПК і системи оборони» – військово-політичний експерт О. Мусієнко;

- «Автори документа доклали зусиль, щоб надати оцінку всім основним аспектам оборони України та основним галузям, що беруть участь у системі оборони, дати їм оцінку» – редактор сайту «Цензор.нет» Ю. Бутусов;

- «Ми отримали перший відомчий документ від Міністерства оборони, що стосується майбутнього нашої військової політики. Така послідовність відповідає практиці країн НАТО» – аналітик відділу Військової політики українського Інституту стратегічних досліджень М. Белесков.

Щодо критичних зауважень стосовно Стратегії воєнної безпеки України, то вони теж були:

- «Оскільки війна триває вже сім років, то цього замало – оголосити Росію противником. Хотілося би побачити, які зміни будуть. На жаль, про зміни якісь конкретного нічого немає» – редактор сайту «Цензор.нет» Ю. Бутусов.

- «Одним з найбільш спірних моментів є те, що Україна не ставить за мету досягнення військового паритету з Російською Федерацією, незрозуміло, як же тоді ми будемо захищатися від найбільшого ймовірного противника» – військовий експерт О. Жданов

- «Замало інформації про розвиток ВПК, який мав би отримати потужний імпульс від держави для модернізації та виробництва саме сучасних видів озброєнь» – військово-політичний експерт О. Мусієнко;

- «Незрозуміло, чому набуття стандартів НАТО українською армією очікується лише в довгостроковій перспективі. Це є помилкою, яку потрібно виправити» – український дипломат, міністр закордонних справ України (2007–2009) В. Огрязко.

Зрештою, попри зауваження і певну критику, загалом ухвалення Президентом В. Зеленським Стратегії воєнної безпеки України⁹³, на думку експертів стала позитивним кроком, особливо у частині чіткого визначення зовнішніх воєнних загроз і пріоритетів їх стримування й подолання. Фундаментальним кроком була заявка української влади про наміри України приєднатися до НАТО та декларування прагнення до впровадження відповідних стандартів у Збройних силах України.

Варто наголосити, що ще до ухвалення Стратегії воєнної безпеки України чинний президент В. Зеленський у Посланні до Верховної Ради про внутрішнє та зовнішнє становище України від 20 жовтня 2020 року⁹⁴ зробив наголос саме на оборонній тематиці. Зокрема він відкинув закиди щодо можливого розвалу сектору безпеки і оборони, а натомість багато говорив про досягнення у цій сфері: «У 2020 році бюджет на армію став найбільшим в історії України. В часи коронакризи він не зменшився ні на гривню. І не розганяйте, будь ласка, «зраду», що у 21-му році ми скоротимо кошти на військо. Це неможливо, тому що бюджет ще не ухвалений. Я не дозволю цього зробити. Як мінімум, ці кошти залишаться на рівні цього року. Тобто понад 117 мільярдів гривень. Тобто на 15 мільярдів більше, ніж в епоху білбордів про армію». При цьому, президент окреслив сфери, на які вказані кошти витрачаються: «Ми почали виготовлення новітніх зразків озброєння: комплекс управління артилерійським дивізіоном «Оболонь-А», мінометний

⁹³ Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України»: Указ Президента України від 25.03.2021 № 121/2021. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text> (дата звернення: 29.11.2022).

⁹⁴ Послання Президента України Володимира Зеленського до Верховної Ради про внутрішнє та зовнішнє становище України. Офіс Президента України, 20 жовтня 2020 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/poslannya-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-do-verho-64717> (дата звернення: 19.11.2022).

комплекс «Барс»; артилерійські боєприпаси, зокрема для реактивних систем. Випробовується реактивна система залпового вогню «Вільха-М» та системи реактивних снарядів «Тайфун». Триває модернізація фрегата «Гетьман Сагайдачний» та підготовка до випробувань десантних катерів «Кентавр». Прийнято на озброєння протикорабельну крилату ракету «Нептун»». Наголошував В. Зеленський і на військовій співпраці: «Конгрес США затвердив військову допомогу Україні на суму 250 мільйонів доларів. У Великій Британії ми підписали угоду на 1 мільярд 250 мільйонів фунтів стерлінгів для зміцнення Військово-морського флоту України. Ми отримали та очікуємо на додаткові швидкісні катери класу «Айленд». Спільно з Туреччиною ми будемо виробляти корвети, двигуни та військові дрони, розвивати системи ППО». Окремо, глава держави підкреслив відданість його команди принципам співпраці з НАТО: «Україна отримала статус партнера НАТО з розширеними можливостями. Ми перевели Генштаб на типову структуру держав – членів НАТО. Успішно провели спільні навчання «Репід Трайдент». Ми продовжуємо втілення стандартів НАТО та сумісність наших військ з військами Альянсу. Це все – важливі кроки для посилення обороноздатності та безпеки України»⁹⁵.

Своєю чергою, у Посланні про внутрішнє і зовнішнє становище України, яке пролунало 1 грудня 2021 року⁹⁶ Президент Володимир Зеленський фактично озвучив перші здобутки у реформуванні сектору безпеки і оборони на підставі ухвалених ним Стратегії національної безпеки України та Стратегії воєнної безпеки. Зокрема відзначалося, що вперше за весь час незалежності України у 2022 році фінансування сектору оборони і безпеки,

---

⁹⁵ Послання Президента України Володимира Зеленського до Верховної Ради про внутрішнє та зовнішнє становище України. Офіс Президента України, 20 жовтня 2020 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/poslannya-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-do-verho-64717> (дата звернення: 19.11.2022).

⁹⁶ Виступ Президента Володимира Зеленського у Верховній Раді зі щорічним Посланням про внутрішнє і зовнішнє становище України. Офіс Президента України, 1 грудня 2021 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-volodimira-zelenskogo-u-verhovnij-radi-zi-71805> (дата звернення: 19.11.2022).

всіх програм, перевищить 320 мільярдів гривень. При тому, що у 2018 році ця сума була 191,7 мільярда гривень (за неаналогічного курсу гривні до долара). При цьому наголошувалося, що «у межах цих коштів ми вперше запускаємо комплексну ракетну програму, програму відновлення українського флоту, створення кібервійськ в Україні». Крім того, «вперше за період незалежності держава будує літаки «Антонов» Ан-178 для своєї армії. Вперше розпочинаємо в Україні будувати воєнний завод з виготовлення сучасних дронів». Зробив президент і певний комплемент очолюваній ним РНБО: «Вперше за довгі роки Рада національної безпеки і оборони стала по-справжньому займатись безпекою й обороною держави»⁹⁷. Своєю чергою, у контексті міжнародної військово-технічної співпраці, яка прямо передбачена Стратегією національної безпеки України і Стратегією воєнної безпеки, Зеленський повідомив: 1) про Спільну заяву президентів США і України про військову підтримку і оновлення Хартії стратегічного партнерства України і США; про ефективну співпрацю з НАТО і участь у операціях та навчаннях Альянсу; 3) про перший спільний з Великою Британією проект розвитку Військово-Морських сил України на суму 1,7 мільярда фунтів стерлінгів; 4) про будівництво з Туреччиною першого корвету для українських Військово-Морських сил.

Отож, проведений нами аналіз вказує на те, що у першу половину свого президентства Володимир Зеленський на виконання Закону України «Про національну безпеку»⁹⁸ долучився до розроблення двох фундаментальних документів: Стратегія національної безпеки України і Стратегія воєнної безпеки. Таким чином, незадовго до початку повномасштабної війни, яку розпочала росія проти України 24 лютого 2022 р. у нашій державі було

---

⁹⁷ Виступ Президента Володимира Зеленського у Верховній Раді зі щорічним Посланням про внутрішнє і зовнішнє становище України. Офіс Президента України, 1 грудня 2021 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-volodimira-zelenskogo-u-verhovnij-radi-zi-71805> (дата звернення: 19.11.2022).

⁹⁸ Про національну безпеку України : Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2018. № 31. С. 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 19.11.2022).

завершено підготовку галузевих безпекових стратегій у межах нового циклу стратегічного планування. Важливо також відзначити, що головні принципи та настанови цих стратегічних безпекових документів почали реалізовуватися паралельно з розробленням самих документів. При цьому, ми вважаємо, що ухвалення вказаних документів і темп їхньої реалізації, що був заданий в оборонному секторі ще за президентства Петра Порошенка (Закон України «Про національну безпеку» був ухвалений ще за його каденції), зрештою стали одним із чинників повномасштабної війни Росії проти України. Певною мірою це звучить парадоксально, але очевидні успіхи української держави у розбудові сектору безпеки й оборони, могли спонукати кремль як найшвидше реалізувати свої загарбницькі плани. З іншого боку, саме оборонні напрацювання української влади, зокрема за президенства Зеленського, надали можливість витримати навалу «другої армії світу» і успішно протистояти окупантам впродовж тривалого періоду.

Аналізуючи вищезазначене, можна констатувати ефективність політичних рішень щодо забезпечення воєнної безпеки України у період першої половини президентства В. Зеленського і зазначити що Україна робить усе можливе, щоб посилити свою обороноздатність.

Висновки до Розділу 2

На етапі аналізу воєнної безпеки України та зміни в сфері оборони під час президенства В. Зеленського було досліджено стан територіальної оборони України до президентства В. Зеленського і його рішення, а також Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та Ради національної безпеки та оборони у забезпеченні воєнної безпеки до повномасштабного вторгнення РФ.

На підставі проаналізованого матеріалу є підстави стверджувати, що довгий час в Україні не було прагматичної національної стратегії розвитку, зокрема щодо забезпечення захищеності важливих національних інтересів від

воєнних загроз. Уся трагічність тогочасного стану сектор безпеки і оборони проявилася навесні 2014 року, коли за короткий проміжок часу Україна втратила контроль майже над десятою частиною своїх територій. Така ситуація спонукала тодішню владу до переосмислення теоретичних і практичних підходів, щодо формату стратегічного керівництва сектору безпеки і оборони України та військового управління силами оборони. Отож у період 2014-2019 рр. були сформульовані не лише головні стратегічні пріоритети державної політики у сфері воєнної безпеки, але й вжито заходів для забезпечення дієвого захисту державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу України.

Таким чином, фактично Президент Зеленський став продовжувачем справи, яку розпочав Президент Порошенко. При цьому, Володимир Зеленський пройшов шлях від позиції «замирення» до поступового усвідомлення нагальності системної безпекової політики. Зрештою чинним главою держави була організована спільна робота Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та Ради національної безпеки та оборони у забезпеченні воєнної безпеки. Зокрема, були ухвалені два фундаментальні документи: Стратегія національної безпеки України і Стратегія воєнної безпеки. У межах їхньої реалізації збільшено фінансування ЗСУ і розширена співпраця з західними партнерами, в тому числі щодо переведення української армії на стандарти НАТО. Є підстави вважати, що саме оборонні напрацювання української влади надали можливість витримати навалу РФ в лютому-березні 2022 року з подальшими успішними контрнаступами.

РОЗДІЛ 3.

РІШЕННЯ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНОГО КЕРІВНИЦТВА УКРАЇНИ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ У ПЕРІОД РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

3.1. Політичні рішення президента В. Зеленського на початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України

Російсько-українська війна, що триває з 2014 року стала справжнім випробуванням для української нації, зокрема для її політичних еліт. Втім, є щось особливе в тому, що повномасштабне вторгнення росіян припало саме на час президенства В. Зеленського, якому українці свого часу на виборах висловили максимально можливу довіру, вклавши у відповідне голосування свої максимальні сподівання на радикальні зміни у житті української держави. Зокрема, щодо припинення війни і вирішення питання звільнення окупованих українських територій.

Як відзначалося на попередніх етапах нашого дослідження, початково Володимир Зеленський покладався на дипломатичні шляхи вирішення цієї безпекової проблеми. Втім прямі й непрямі контакти з очільниками кремля не могли не привести до політичного прозріння. Отож в ухвалених ним Стратегії національної безпеки України⁹⁹ та Стратегії воєнної безпеки¹⁰⁰ прямо вказувалося, що найбільша група загроз національній безпеці України походила від агресивної зовнішньої і воєнної політики москви.

---

⁹⁹ Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020. Офіс Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (дата звернення: 29.11.2022).

¹⁰⁰ Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України»: Указ Президента України від 25.03.2021 № 121/2021. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text> (дата звернення: 29.11.2022).

Зокрема у, Стратегії воєнної безпеки відзначалося: «зовнішня і воєнна політика Російської Федерації загрожує національній безпеці України та інших держав Балтійського і Чорноморського регіонів, може призвести до подальшої ескалації збройної агресії проти України та спровокувати міжнародний збройний конфлікт у Європі»¹⁰¹. Нажаль це експертне передбачення виявилось правильним і найгірші прогнози щодо розширення агресії РФ проти України таки справдилися.

Варто наголосити, що початок широкомасштабної агресії навряд чи можна вважати для української влади несподіваним. Попередження українській владі надходили задовго до подій лютого. Як відзначають оглядачі, резонансна стаття The Washington Post «Road to war: U.S. struggled to convince allies, and Zelensky, of risk of invasion» (Шлях до війни: як США намагалися переконати союзників і Зеленського щодо ризику вторгнення)¹⁰² свідчить, що президент Зеленський отримував попереджувальні сигнали ще восени 2021 року – наприклад, від держсекретаря США Ентоні Блінкена. Крім того, 12 січня очільник ЦРУ Вільям Бернс зустрівся в Києві з президентом Зеленським і повідомив, що, за даними американської розвідки, Москва має намір завдати удару по столиці України та знищити очільників української влади. Серед іншого повідомлялося і про плани росіян висадити десант в аеропорту у Гостомелі, передмісті столиці, і потім розпочне штурм Києва. Були і інші повідомлення, факт яких згодом визнав сам президент Зеленський, хоча публічно практично до 24 лютого, він та інші представники влади публічно заперечували перспективу великої війни з росією.

З іншого боку з кожним днем агресивні плани РФ ставали усе очевидніше. Зокрема, 21 лютого, очільники маріонеткових режимів ОРДЛО

¹⁰¹ Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України»: Указ Президента України від 25.03.2021 № 121/2021. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text> (дата звернення: 29.11.2022).

¹⁰² The Washington Post, Aug. 16 2022. URL: <https://www.washingtonpost.com/national-security/interactive/2022/ukraine-road-to-war/?fbclid=IwAR0fW6RyBvjboiy4aOtpg3dpmeFkEK3egnYli6kA7r9TlkJIxjv9xQggGE> (дата звернення: 25.11.2022).

одночасно звернулися до кремля з проханням офіційно їх визнати, що фактично і було зроблено того ж дня. При цьому диктор путін доручив своє міністерству оборони забезпечити збройними силами РФ «заходи щодо встановлення миру» в ОРДЛО – фактично малося на увазі введення російських військ на окупований Донбас. Того ж дня секретар Ради національної безпеки та оборони України Олексій Данілов на прес-конференції заявив, що росія свідомо створює «casus belli», тобто привід для оголошення війни Україні¹⁰³.

Очевидно зважаючи на усі наявні данні і повідомлення від західних партнерів Володимир Зеленський вранці 23 лютого провів засідання РНБО, під час якого було ухвалено рішення про запровадження надзвичайного стану на всій території України, окрім Донецької та Луганської областей, де триває Операція об'єднаних сил. Після цього рішення секретар РНБО Олексій Данілов повідомив, що режим надзвичайного стану має затвердити Верховна Рада України відповідно до норм Конституції України. Щодо суті відповідного правового стану він зазначив: «Це буде посилення охорони громадського порядку та об'єктів, які забезпечують життєдіяльність населення та народного господарства. Це може бути обмеження й певний рух транспорту, може бути додатковий огляд транспорту, перевірка тих чи інших документів у фізичних осіб. Тобто це превентивні питання, щоб у країні зберігався спокій, працювала економіка»¹⁰⁴.

Не оголошуючи війни, але заявляючи про так звану «спеціальну військову операцію» 24 лютого 2022 року приблизно о 5 годині ранку російські війська увійшли на територію України з РФ, білорусі та

---

¹⁰³ Данілов О.: Україна повертатиме тимчасово окуповані території виключно мирним шляхом. Рада національної безпеки і оборони України, 21 лютого 2022 року. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Diialnist/5273.html> (дата звернення: 19.11.2022).

¹⁰⁴ РНБО під головуванням Володимира Зеленського ухвалила рішення про запровадження надзвичайного стану. Офіс Президента України, 23 лютого 2021 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/rnbo-pid-golovuvannya-volodimira-zelenskogo-uhvalila-rishen-73073> (дата звернення: 25.11.2022).

окупованого Криму, крім того поновився наступ на території ОРДЛО. Так почалася повномасштабна фаза російсько-української війни.

Введення воєнного стану та мобілізація

Через повномасштабне вторгненням РФ президент Зеленський запровадив воєнний стан в Україні вже 24 лютого. Зауважимо, що воєнний стан у національному законодавстві визначено як особливий правовий режим, який передбачає надання владі, військовим адміністраціям та місцевим органам влади повноважень, необхідних для запобігання загрози¹⁰⁵.

Того ж дня президент Зеленський підписав указ про загальну мобілізацію в Україні через військову агресію РФ проти України та з метою забезпечення оборони держави, забезпечення бойової та мобілізаційної готовності ЗСУ та інших військових формувань¹⁰⁶. Документ передбачав проведення призову призовників, резервістів і набір транспортних засобів для задоволення потреб Збройних Сил України, Національної гвардії, СБУ, Державної прикордонної служби тощо в межах, визначених згідно з мобілізаційними планами. Цим указом було доручено Генеральному штабу Збройних Сил України визначити порядок і обсяги призову призовників, резервістів і транспортних засобів народного господарства в рамках загально-мобілізаційного періоду. Кабінет Міністрів повинен забезпечити фінансування і, в межах своєї компетенції, вжити інших заходів, пов'язаних з оголошенням і проведенням загальної мобілізації. Крім того, СБУ було доручено здійснювати контррозвідувальну діяльність у період проведення загальної мобілізації.

Зовнішньополітична активність

Очевидно протидіяти кратно сильнішому ворогу Україні було б набагато складніше без міжнародної підтримки. Отож з перших хвилин масштабної

---

¹⁰⁵ Про правовий режим воєнного стану : Закон України 12 травня 2015 року № 389-VIII. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 19.11.2022).

¹⁰⁶ Про загальну мобілізацію : Указ Президента України від 24.02.2022 № 69/2022. Офіс Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/692022-41413> (дата звернення: 25.11.2022).

агресії РФ президент Зеленський попросив президента США Байдена негайно зв'язатися з якомога більшою кількістю світових лідерів і запропонувати їм висловитися публічно, а також зателефонувати Путіну і закликати припинити агресію¹⁰⁷. За даними «Української правди», близько 6:40 ранку 24 лютого Зеленський зателефонував прем'єр-міністру Великої Британії Борису Джонсону. В Лондоні була 4:40 ранку, але британський прем'єр енергійно переконував Зеленського у повній підтримці українського народу. «Ми будемо битися. Борисе, ми не збираємося здаватися», – кричав у слухавку Зеленський¹⁰⁸.

Нині, без перебільшення, дипломатичний фронт став другим фронтом, який допомагає фронту реальному у забезпеченні сил оборони усім необхідними – передусім зброєю, від країн-партнерів, працює на ослаблення агресора через санкції, домовляється про фінансову допомогу для підтримки повноцінного функціонування української держави. При цьому оглядачі відзначають, що «головним українським дипломатом зараз є особисто президент Володимир Зеленський. Власне, зовнішня політика апріорі входить в сферу компетенції голови держави, а в нинішній час – тим паче»¹⁰⁹. Крім того, обраний Зеленським стиль зовнішньої політики серйозно відрізняється від «класичної дипломатії», з її м'якими і обтічними формулюваннями, обов'язковими і тривалими реверансами на адресу співрозмовника або аудиторії. В експертному середовищі сприймається це неоднозначно, але по факту Україна за час війни отримала допомоги

¹⁰⁷ The Washington Post, Aug. 16 2022. URL: <https://www.washingtonpost.com/national-security/interactive/2022/ukraine-road-to-war/?fbclid=IwAR0fW6RyBvjboiuy4aOtpg3dpmeFkEK3egnYli6kA7r9TlkJIxjv9xQggGE> (дата звернення: 25.11.2022).

¹⁰⁸ Напередодні великої війни: як українська влада зустрічала 24 лютого. Хроніка подій. ТСН. 1+1. URL: <https://tsn.ua/ato/naperedodni-velikoyi-viyni-yak-ukrayinska-vlada-zustrichala-24-lyutogo-hronika-podiy-2153590.html> (дата звернення: 15.10.2022).

¹⁰⁹ Зовнішній фронт. Як українська дипломатія працює під час війни з Росією. РБК-Україна, 30.06.2022. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/vneshniy-front-ukrainskaya-diplomatiya-rabotaet-1656539404.html> (дата звернення: 15.10.2022).

військової й фінансової на десятки мільярдів доларів, при чому значна частина у вигляді безповоротної допомоги.

Головною зовнішньополітичною допомогою команди президента Зеленського можна вважати здобуття для України статус кандидата на членство в Європейському Союзі. Крім того, Володимир Зеленський подав заявку на вступ до НАТО в прискореному порядку. «Де-факто ми вже пройшли свій шлях до НАТО... сьогодні Україна просить зробити це де-юре. Через процедуру, яка відповідає нашій важливості для захисту всієї нашої спільноти... Ми робимо наш рішучий крок, підписуючи заявку України на прискорений вступ до НАТО», – сказав при цьому глава держави¹¹⁰.

У підсумку можемо констатувати, що політичні рішення й обрана тактика поведінки Володимира Зеленського у період повномасштабної агресії РФ проти України має позитивні результати, зокрема дозволили дати відсіч агресивним планам кремля. Водночас, треба зауважити, що така ефективна діяльність була б неможлива без ефективної взаємодії президента з іншими органами державної влади, тим більше в умовах парламентсько-президентської республіки. Отож логічно дослідити рішення і дії Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та Ради національної безпеки та оборони у період дії воєнного стану як суб'єктів забезпечення національної безпеки та оборони.

---

¹¹⁰ Україна підписала заявку на вступ до НАТО у прискореному порядку – Зеленський. Слово і Діло, 30 вересня 2022 р. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/09/30/novyna/polityka/ukrayina-pidpysala-zayavku-vstup-nato-pryskorenomu-poryadku-zelenskyj> (дата звернення: 12.12.2022).

3.2. Аналіз політичних рішень Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та Ради національної безпеки та оборони у період дії воєнного стану

На теоретичному етапі нашого дослідження спираючись на аналіз національного законодавства – зокрема норм Конституції України, Закону України «Про національну безпеку України» і Закону України «Про Раду національної безпеки і оборони України», нами було зроблено висновок про важливу роль у забезпеченні ефективної безпекової політики таких органів державної влади як Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України та Ради національної безпеки і оборони України, яка відповідно до Основного закону є координаційним органом з питань національної безпеки і оборони при Президентові України. Кожна з вказаних інституцій у взаємодії з Президентом України брала активну участь в організації відсічі російської агресії починаючи з 24 лютого 2022 року.

Зокрема депутати Верховної Ради України почали збиратися у сесійній залі вже з 8-ї години ранку. Згодом, голова ВРУ Руслан Стефанчук, який вже зустрівся з президентом Зеленським оголосив, що цього дня на розгляд виносяться лише укази президента про воєнний стан та загальну мобілізацію, а саме засідання не закривають, щоб мати змогу швидко збиратися та оперативно голосувати без затримок¹¹¹.

Необхідно відзначити, що Верховна Рада України значно прискорила процес ухвалення законопроектів покликаних забезпечити адекватну реакцію на російську агресію. За час повномасштабної агресії український парламент розглянув та ухвалив понад 400 законопроектів та постанов, які забезпечували вирішення різноманітних питань пов'язаних із забезпеченням обороноздатності української держави, її функціонуванням, забезпеченням

---

¹¹¹ Кравець Р., Романюк Р. Три найдовші дні лютого. Як почалася велика війна, в яку ніхто не вірив. Українська правда, 5 вересня 2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2022/09/5/7366059/> (дата звернення: 15.10.2022).

прав, свобод і законних інтересів громадян¹¹². Зокрема, вносилися зміни до таких законів як-от:

- «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» (вісім змін і доповнень);
- «Про правовий режим воєнного стану» (десять змін і доповнень);
- «Про оборону України» (три зміни і доповнення);
- «Про Державний бюджет України на 2022 рік» (тринадцять змін і доповнень);
- «Про Раду національної безпеки і оборони України» (одна);
- «Про судоустрій і статус суддів» (чотири зміни і доповнення);
- Кримінальний кодекс (дванадцять змін і доповнень);
- Кримінальний процесуальний кодекс України (вісімнадцять змін і доповнень).

Окремо відзначимо, що Верховною Радою України були ухвалені такі важливі закони, як-от:

- Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність)»;
- Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо заборони виготовлення та поширення інформаційної продукції, спрямованої на пропагування дій держави-агресора)»;
- Закон України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів»;
- Закон України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України»;
- Закон України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України»;

---

¹¹² Моніторинг прийнятих законодавчих актів та постанов Верховної Ради України. Державна аудиторська служба України. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2022/09/5/7366059/> (дата звернення: 12.12.2022).

•Закон України «Про встановлення винагород за добровільно передану Збройним Силам України придатну для застосування бойову техніку держави-агресора» та інші.

При цьому оглядачі відзначають, що від 24 лютого 2022 року виникла потреба терміново адаптувати національне законодавство до реалій повномасштабної війни. «Відповідні закони розроблялися та приймалися майже з нуля, і дуже швидко. Пріоритетними потребами і напрямками роботи Верховної Ради в умовах повномасштабної війни стали національна безпека, перерозподіл фінансів, охорона правопорядку та підтримка економіки»¹¹³. Відзначається і щільна співпраця президента Зеленського з парламентом, адже президент фактично передав законодавчу роль у формуванні внутрішньої політики уряду і депутатам: «Подані президентом за цей час законопроекти – виключно ратифікації, укази та символічні проекти законів, які стосувалися питань зовнішньої політики, безпеки та оборони (що, до речі, чітко відповідає розподілу повноважень за Конституцією)»¹¹⁴. Водночас, слушною є думка, що повномасштабне вторгнення актуалізувало питання напрацюванні спеціальних процедур, які зможуть забезпечити легітимне та швидке опрацювання і прийняття законопроектів в умовах війни. А вже після скасування воєнного стану парламенту та уряду доведеться провести ревізію прийнятих у надзвичайних умовах нормативно-правових актів.

Щодо взаємодії Кабінету міністрів і президента Зеленського, то варто відзначити, що на початку війни спільним рішенням було значно збільшено витрати на оборону, підняли зарплати, встановили винагороди та відшкодування військовим, що зрештою підтримала і Верховна Рада України.

---

¹¹³ Ганущак Ю. Воєнний парламентаризм: як парламентарії відпрацювали в умовах спільної загрози. Дзеркало тижня, 12.12.2022. URL: <https://zn.ua/ukr/internal/blekaut-jak-vizhiti-u-velikomu-misti.html> (дата звернення: 12.12.2022).

¹¹⁴ Там же.

Як відомо щомісячні військові витрати України становлять 5-6 мільярдів доларів. Про це заявила глава Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) Саманта Пауер під час ток-шоу The Way Forward. За її словами, це «приголомшливі» витрати, і навіть тих 7,5 мільярдів доларів, які уряд США готує в якості допомоги Україні, буде недостатньо для покриття витрат, пов'язаних з війною. «Ми знаємо, що цих грошей недостатньо, ми знаємо, що в майбутньому буде ще більше прямої бюджетної підтримки», – сказав Саманта Пауер. Зазначимо, в середині травня міністр фінансів Сергій Марченко повідомив, що з початку повномасштабної війни Україна витратила на військові цілі 8,3 мільярда доларів¹¹⁵.

Втрати держбюджету України через війну, за словами прем'єр-міністра Дениса Шмигала, становлять близько 2 мільярдів гривень на день. У той же час, за наявними даними один місяць бойових дій на Україні обходиться росії в 623 мільярди доларів, тобто за один день війни росія може витратити до 900 мільйонів доларів.

Якщо аналізувати Держбюджет 2022 року, то можемо пригадати слова Президента Зеленського, що сектор національної безпеки отримав несподівано велику надбавку, більшу, ніж вважалося раніше. Планувалося виділити рекордні 319,4 млрд грн. Наприклад, у бюджетній заяві, затвердженій Кабінетом Міністрів у червні, Очевидно, що таке значне збільшення витрат стало можливим, зокрема, завдяки фінансовій допомозі Франції, США і Великобританії, загальна сума якої склала понад 20 мільярдів доларів і яка також була включена в оборонний бюджет. Відповідно, збільшаться і витрати Міноборони. 2022 року військовим планувалося виділити майже 131 млрд грн проти 117,6 млрд, наданих у 2021 році. В абсолютному вираженні це мав бути найбільший бюджет військового відомства за всю історію незалежної України.

---

¹¹⁵ Дорош С., Зануда А. Пів року війни Росії проти України у 10 цифрах. BBC News Україна, 24 серпня 2022. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62610639> (дата звернення: 12.10.2022).

Такі дії уряду відбуваються на тлі надзвичайної ситуації в економіці країни. Так головні міжнародні кредитори України – МВФ та Світовий банк – прогнозують, що у 2022 році українська економіка скоротиться на 45%. Прогнози українського уряду та НБУ є трохи «кращими» - там очікують, що цього року ВВП України впаде приблизно на третину. Крім того, на кінець цього року, як прогнозують в НБУ, інфляція в Україні перевищить 30%¹¹⁶. Отож уряд знаходиться у постійному пошуку нових програм підтримки національної економіки, забезпечення функціонування якої можна назвати третім фронтом, що працює на реальний фронт і перемогу України.

Щодо діяльності і рішень Ради національної безпеки і оборони України, яка є координаційним органом з питань національної безпеки і оборони при Президентові України, то вважаємо за необхідне відзначити, що відповідно до чинного законодавства цей орган від першого дня війни координує та контролює діяльність органів виконавчої влади щодо відбиття збройної агресії, організації захисту населення та забезпеченню його життєдіяльності, охороні життя, здоров'я, конституційних прав, свобод і законних інтересів громадян. Крім того, РНБО координує виконання прийнятих цим органом рішень, введених в дію указами Президента України, а також подає Президентові України відповідні висновки та пропозиції. Водночас у публічній сфері чинний секретар РНБО Олексій Данілов активно виконує роль одного із спікерів української влади щодо поточної ситуації на фронті і загалом в українському суспільстві. Зокрема на сайті «Українська правда» за час від початку повномасштабного вторгнення подано майже 150 заяв пов'язаних з різними моментами й аспектами російсько-української війни. Доволі часто вони мають критичний характер щодо певних рішень і позицій західних партнерів, чого вочевидь не може собі дозволити у такій формі очільник РНБО – Президент України. Загалом, за визначенням РНБО діє при

---

¹¹⁶ Дорош С., Зануда А. Пів року війни Росії проти України у 10 цифрах. BBC News Україна, 24 серпня 2022. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62610639> (дата звернення: 12.10.2022).

президентів України, отож його рішення фактично є рішеннями глави держави і, зрештою, вводяться в дію саме указами президента.

У підсумку маємо відзначити, що у період повномасштабної агресії РФ усі владні інституції виступили як єдина команда і долучилися відповідно до своїх повноважень до забезпечення обороноздатності української держави. Зокрема Верховна Рада України виявила одностайність і оперативність у процесі ухвалення законопроектів та спеціальних постанов парламенту, покликаних забезпечити адекватну реакцію на російську агресію. Пріоритетними напрямками роботи парламентарів в умовах повномасштабної війни стали національна безпека, перерозподіл фінансів, охорона правопорядку та підтримка економіки. При цьому спостерігалася конструктивна співпраця з президентом Зеленським, що дало свої позитивні плоди.

Своєю чергою Кабінет Міністрів України як вищий орган у системі органів виконавчої влади системно здійснював заходи щодо забезпечення обороноздатності і національної безпеки України, передусім у частині вчасного й належного фінансування сил оборони України. Крім того, уряд значну увагу зосередив на координації роботи міністерств і інших органів виконавчої влади з органами влади на місцях – передусім з місцевими військовими адміністраціями. Зважаючи на значні військові фінансові потреби, з одного боку і необхідність фінансування бюджетної сфери, з іншого боку, уряд знаходиться у постійному пошуку нових джерел фінансування потреб національної економіки.

Координаційну функцію щодо вирішення поточних питань у сфері оборони й протидії російській агресії виконує Рада національної безпеки і оборони України. Зокрема, починаючи з 24 лютого, практично щонайменше двічі на місяць відбуваються засідання Ради, на яких оперативно вирішуються актуальні питання щодо відбиття збройної агресії.

Поточний стан справ, хоч і є не простим, втім дає підстави стверджувати, що органи державної влади в Україні виступають єдиною командою, рішення і дії якої витримали випробування підступною військовою агресивного сусіда.

Висновки до Розділу 3

Важливим етапом нашого дослідження став аналіз рішень військово-політичного керівництва України із забезпечення воєнної безпеки у період широкомасштабної російсько-української війни.

Передусім дослідницька увага була зосереджена на рішеннях президента В. Зеленського на початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України. В роботі показано, що практично до початку масштабного вторгнення чинний президент сподівався на дипломатичні шляхи вирішення цієї безпекової проблеми. Втім усі ці сподівання були марними і 24 лютого 2022 року російські війська увійшли на територію України з РФ, білорусі та окупованого Криму, крім того поновився наступ на території ОРДЛО. Керуючись нормами національного законодавства, президент Зеленський запровадив воєнний стан, підписав указ про загальну мобілізацію в Україні, доручив Генеральному штабу Збройних Сил України знищувати усім можливими засобами загарбників. Паралельно було розгорнуто надзвичайну зовнішньополітичну активність, яка увінчалась практичною військово-технічною та фінансовою підтримкою у різних формах з боку майже 50-ти країн світу, головно США, Об'єднаного Королівства, інших країн-членів НАТО і Європейського Союзу. При цьому команда президента Зеленського домоглася для України надання статусу кандидата на членство в ЄС і подала заявку на вступ до НАТО. У підсумку можемо констатувати, що політичні рішення й обрана тактика поведінки Володимира Зеленського у період повномасштабної агресії РФ проти України має позитивні результати.

Своєю чергою, важливу роль у забезпеченні обороноздатності України відіграли такі органи державної влади, як-от: Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України та Ради національної безпеки і оборони України, яка є координаційним органом з питань національної безпеки і оборони при Президентові України. Кожна з вказаних інституцій у взаємодії з Президентом України брала активну участь в організації відсічі російської агресії починаючи з 24 лютого 2022 року. Зокрема, це підтверджується поточним станом справ російсько-української війни, в якій за оцінками західних аналітиків кремль не досяг жодної поставленої мети попри витрачені ресурси і втрати зовнішньополітичного та економічного характеру.

ВИСНОВКИ

Обґрунтувавши актуальність обраної для дослідження теми, визначивши мету та завдання дослідження і провівши його із залученням загальнонаукових дослідницьких методів є підстави зробити такі висновки і узагальнення:

1. Результати проведеного в роботі аналізу вказують на те, що президент Зеленський в якості засобу політичної комунікації і маніфестації змісту своїх політичних рішень регулярно використовує політичні промови. Кількісний аналіз виступів президента – парламентських промов, міжнародних виступів і вітальних промов, доводить, що чинний президент активно долучається до процесу політичної комунікації від моменту обрання з метою виголошення й промоції своїх політичних ідей та позицій, а також з очевидним прагненням (1) максимально забезпечити суспільну підтримку своїм політичним діям і (2) створення консолідованої громадської позиції щодо різних суспільно значимих питань.

2. Ефективність політичних рішень з забезпечення воєнної безпеки України ухвалених Володимиром Зеленським можна збагнути за допомогою порівняння стану територіальної оборони України до його президентства і вже у період його перебування при владі. Отож в роботі показано, що починаючи з 1991 фактичне скорочення становило три чверті від тієї кількості, яка була на момент проголошення української незалежності – станом на кінець 2013 року чисельність ЗСУ становила 165,5 тис. осіб, у тому числі – 120,9 тис. військовослужбовців. Втім початок російсько-української війни у навесні 2014 року зумовило переосмислення теоретичних і практичних підходів щодо формату стратегічного керівництва сектору безпеки і оборони України. У зв'язку з цим тодішній президент Петро Порошенко ухвалив рішення про скасування позаблокового статусу України.

У новій редакції була ухвалена Стратегія національної безпеки України, яка визначала, що найбільшу загрозу для української держави становлять агресивні дії РФ. Крім того, з ініціативи Порошенка Верховна Рада ухвалила у 2018 році новий закон України «Про національну безпеку України». Щодо оновлення армії, то якщо у бюджеті 2013 року на Збройні сили України передбачав майже 19 мільярдів гривень, що за тодішнім курсом становило 2,4 мільярда доларів, то у 2019 році військовий бюджет склав понад 100 мільярдів гривень (3,7 мільярда доларів). Зрештою, станом на 2019 рік у п'ятірку найбоєздатніших в Європі і впродовж п'яти років ефективно протистояла агресивним діям кремля у форматі гібридної війни.

Своєю чергою, президент В. Зеленський вже у своїй інавгураційній промові наголосив на пріоритетності для нього особисто припинення російсько-української війни і повернення втрачених територій (Крим і Донбас). Зусиллями його команди були розроблені Стратегія національної безпеки України, яка прямо визначала засади державної політики у сфері національної безпеки: 1) стримування через розвиток оборонних і безпекових спроможностей України; 2) стійкість, як адаптуватися до змін безпекового середовища; 3) взаємодія, що передбачає розвиток стратегічних відносин з ключовими іноземними партнерами (Євросоюз і НАТО). Крім того за Зеленського було вперше введено в дію Стратегії воєнної безпеки України, як визначала необхідність нарощування спроможностей ЗСУ. Відзначимо, що усі роки президенства Зеленського бюджетні витрати на оборону стабільно зростали (від 191,7 млрд грн до 320 млрд грн) і доповнювалися коштами партнерів по НАТО. Є підстави вважати, що саме оборонні напрацювання української влади надали можливість витримати навалу РФ в лютому-березні 2022 року з подальшими успішними контрнаступами.

3. В роботі показано, що починаючи з 24 лютого 2022 року президент Зеленський ухвалив низку принципових рішень спрямованих на забезпечення відсічі повномасштабної агресії РФ щодо України: запровадив спільно з

парламентом воєнний стан в Україні; підписав указ про загальну мобілізацію; доручив Кабінету Міністрів забезпечити фінансування і, в межах своєї компетенції, вжити інших заходів, пов'язаних з оголошенням і проведенням загальної мобілізації. Своєю чергою, реакцією Верховної Ради на критичну ситуацію і політичні рішення президента були рішення щодо перерозподілу фінансів, охорони правопорядку та підтримки економіки. За час повномасштабної агресії український парламент розглянув та ухвалив понад 400 законопроектів та постанов, які забезпечували вирішення різноманітних питань пов'язаних із забезпеченням обороноздатності української держави. Щодо взаємодії Кабінету міністрів і президента Зеленського, то варто відзначити, що на початку війни спільним рішенням було значно збільшено витрати на оборону, підняли зарплати, встановили винагороди та відшкодування військовим, що зрештою підтримала і Верховна Рада України.

4. Аналізуючи ефективність політичних рішень з забезпечення воєнної безпеки України ухвалених Володимиром Зеленським необхідно окремо звернути увагу на те, що чинний президент фактично став головним українським дипломатом. За час широкомасштабного вторгнення Зеленський виголосив щонайменше два десятки принципових міжнародних промов, практичним результатом яких стала підтримка України (можна згадати 46 держав-учасниць зустрічей у німецькому Рамштайні). Отож за час війни Україна отримала допомоги військової й фінансової на десятки мільярдів доларів. При цьому спостерігається позитивна динаміка нарощування кількості високотехнологічної зброї для ППО і наступальних підрозділів ЗСУ. Головною зовнішньополітичною допомогою команди президента Зеленського можна вважати здобуття для України статус кандидата на членство в Європейському Союзі.

5. Проведений нами аналіз доводить, що у період повномасштабної агресії РФ усі владні інституції виступили як єдина команда і долучилися

відповідно до своїх повноважень до забезпечення обороноздатності української держави. Зокрема Верховна Рада України виявила одностайність і оперативність у процесі ухвалення законопроектів та спеціальних постанов парламенту, покликаних забезпечити адекватну реакцію на російську агресію. Кабінет Міністрів України як вищий орган у системі органів виконавчої влади системно здійснював заходи щодо забезпечення обороноздатності і національної безпеки України, передусім у частині вчасного й належного фінансування сил оборони України. Координаційну функцію щодо вирішення поточних питань у сфері оборони й протидії російській агресії виконує Рада національної безпеки і оборони України. Ефективність спільних зусиль президента і інших державних інституцій підтверджується поточним станом справ російсько-української війни, в якій за оцінками західних аналітиків кремль не досяг жодної поставленої загарбницької мети.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Акімова Л. М. Механізми державного управління воєнною безпекою України: аналіз чинників впливу, систематизованих за окремими сферами її розвитку. *Аспекти публічного правління*. 2018. С. 80–89.
2. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2018 році». Київ : НІСД, 2018. 688 с.
3. Браун П. Посібник з аналізу державної політики. Київ: Основи, 2000. 243 с.
4. Ващенко К. О. Політичний аналіз як галузь політичного знання. *Політологічний вісник*. 2015. Випуск 77. С. 222–232.
5. Ващенко К. Основні форми і принципи дослідження політичного аналізу й прогнозу. *Політичний менеджмент*. 2007. № 1. С. 165–172.
6. Веймер Д. Л., Вайнінг Е. Р. Аналіз політики: концепції, практика / пер. з англ. І. Дзюби, А. Олійника; наук. ред. О. Кілієвич. Київ: Основи, 1988. 654 с.
7. Виступ Президента Володимира Зеленського у Верховній Раді зі щорічним Посланням про внутрішнє і зовнішнє становище України. Офіс Президента України, 1 грудня 2021 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-volodimira-zelenskogo-u-verhovnij-radi-zi-71805> (дата звернення: 19.11.2022).
8. Воєнна історія. Міністерство оборони України. URL: <https://www.mil.gov.ua/ministry/istoriya.html> (дата звернення: 21.11.2022).
9. Ворошилов О. Стратегія воєнної безпеки України в оцінках експертів. *Україна: події, факти, коментарі*. 2021. № 6. С. 15–22. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/ukraine/2021/ukr6.pdf> (дата звернення: 21.11.2022).

10. Ганущак Ю. Воєнний парламентаризм: як парламентарії відпрацювали в умовах спільної загрози. Дзеркало тижня, 12.12.2022. URL: <https://zn.ua/ukr/internal/blekaut-jak-vizhiti-u-velikomu-misti.html> (дата звернення: 12.12.2022).

11. Герасіна Л. М. Методологія і праксеологія досліджень політичних процесів. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2017. № 2 (33). С. 16–28.

12. Голобулін В. П. Забезпечення оборони та безпеки України: актуальні проблеми і шляхи їх вирішення. *Вісник Національної академії наук України*. 2019. № 9. С. 3–18.

13. Данілов О.: Україна повертатиме тимчасово окуповані території виключно мирним шляхом. Рада національної безпеки і оборони України, 21 лютого 2022 року. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Dialnist/5273.html> (дата звернення: 19.11.2022).

14. Долинський Є. В. Риторичні прийоми у політичних промовах американських лідерів як засоби маніпуляції суспільною свідомістю громадян. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2021. № 1. С. 45–51.

15. Дорош С., Зануда А. Пів року війни Росії проти України у 10 цифрах. BBC News Україна, 24 серпня 2022. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62610639> (дата звернення: 12.10.2022).

16. З'явилася «військова доктрина» Зеленського – ЗМІ. Українська правда, 25 квітня 2019. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2019/04/25/7213531/> (дата звернення: 13.11.2022).

17. Зацерковний В. І., Тішаєв І. В., Демидов В. К. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.

18. Звернення Президента України Володимира Зеленського до парламенту Великої Британії. Офіс Президента України, 8 березня 2019

року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/zvernennya-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-do-parl-73441> (дата звернення: 18.11.2022).

19. Звернення Президента України. Офіс Президента України, 1 грудня 2021 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/zvernennya-prezidenta-ukrayini-73137> (дата звернення: 19.11.2022).

20. Зовнішній фронт. Як українська дипломатія працює під час війни з Росією. РБК-Україна, 30.06.2022. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/vneshniy-front-ukrainskaya-diplomatiya-rabotaet-1656539404.html> (дата звернення: 15.10.2022).

21. Інавгураційна промова Президента України Володимира Зеленського. Офіс Президента України, 20 травня 2019 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/inavguracijna-promova-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelensk-55489> (дата звернення: 11.10.2022).

22. Климанська Л. Д. Соціально-комунікативні технології в політиці: Таємниці політичної «кухні». Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2007. 332 с.

23. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30, ст. 141. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 19.11.2022).

24. Кравець Р., Романюк Р. Три найдовші дні лютого. Як почалася велика війна, в яку ніхто не вірив. Українська правда, 5 вересня 2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2022/09/5/7366059/> (дата звернення: 15.10.2022).

25. Крапива Ю. В., Крікун Д. А. Політична промова як різновид політичної комунікації. *Закарпатські філологічні студії*. 2019. Т. 2. Вип. 11. С. 42–45.

26. Криштанович М. Ф. Механізми державної політики України щодо забезпечення національної безпеки. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2019. № 3 (22). С. 248–253.

27. Майданюк В. Здобутки та втрати п'яти років Порошенка. Наше слово. № 18, 2019-04-28. URL: <https://nasze-slowo.pl/zdobuti-ta-vtrati-p-yati-rokiv-poroshenka/> (дата звернення: 23.11.2022).

28. Майданюк В. Час підбити підсумки. Топ-5 найбільших прорахунків АТО. *Zaxid.net*, 17 квітня 2018. URL: https://zaxid.net/u_melitopoli_biytsi_zsu_likvidovali_kerivniy_sklad_58_yi_rosiys_koyi_armiyi_n1554512 (дата звернення: 23.11.2022).

29. Мальська М., Паньків Н. Основи наукових досліджень : навчальний посібник. Львів : Видавництво ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 226 с.

30. Мартинюк Р. Деякі проблемні аспекти реалізації статусу президента України як гаранта державного суверенітету та територіальної цілісності України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Збірник наукових праць за матеріалами II Міжнародної науково-практичної конференції (8 червня 2018 р., м. Острого)*. Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2018. С. 218–222.

31. Мастерук Д. А. Методи політичного аналізу і прогнозування в політичному маркетингу. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2013. № 2 (16). С. 292–301.

32. Мацієвський Ю. В., Лебедюк В. М. «Як писати наукові роботи з політології?». Видавництво Національного університету «Острозька академія». Острого. 2015. URL: <https://cutt.ly/jJdjA4Z> (дата звернення: 23.11.2022).

33. Менше СМСок, більше законів! Виступ Зеленського в Раді. Українська правда, 29 серпня 2019 р. URL:

<https://www.pravda.com.ua/articles/2019/08/29/7224783/> (дата звернення: 18.11.2022).

34. *Методологія наукових досліджень : навчальний посібник / А. П. Ладанюк, Л. О. Власенко, В. Д. Кишенько ; Міністерство освіти і науки України, Національний університет харчових технологій. Київ : Ліра-К, 2020. 352 с.*

35. Моніторинг прийнятих законодавчих актів та постанов Верховної Ради України. Державна аудиторська служба України. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2022/09/5/7366059/> (дата звернення: 12.12.2022).

36. Муженко: ми готуємося до відбиття повномасштабної агресії. Інтерв'ю BBC News Україна 16.08.2018 р. BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-45195564> (дата звернення: 29.11.2022).

37. Нагорна Л. П. Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики. Київ: Світогляд, 2015. 380 с.

38. Напередодні великої війни: як українська влада зустрічала 24 лютого. Хроніка подій. ТСН. 1+1. URL: <https://tsn.ua/ato/naperedodni-velikoyi-viyni-yak-ukrayinska-vlada-zustrichala-24-lyutogo-hronika-podiy-2153590.html> (дата звернення: 15.10.2022).

39. *Національна безпека України: структура та напрямки реалізації: навч. посіб. / Данільян О. Г., Дзьобань О. Н., Панов М. І. Харків: Фоліо, 2019. С. 28–33.*

40. Орищина М. Стратегічне планування та експертно-аналітичний супровід національної безпеки як ефективний компонент формування державної безпекової політики: сучасний стан та перспективи розвитку. *Збірник наукових праць за матеріалами II Міжнародної науково-практичної конференції (8 червня 2018 р., м. Острого).* Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2018. С. 157–164.

41. Основи загальної та воєнної політології : підручник / ред.: В. М. Телелим; Нац. ун-т оборони України, Держ. екон.-технол. ун-т трансп. Київ: Кондор, 2013. 511 с.

42. Основні підходи до аналізу та оцінювання державної політики : наук. розробка / Е. А. Афонін, В. В. Голубь, Л. В. Гонюкова та ін. ; за заг. ред. В. В. Тертички, Г. Л. Рябцева. Київ: Псіхея, 2016. 48 с.

43. Панченко Т. В. Експлікації концепту «політичний аналіз» у сучасній політичній науці та практиці управління. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Питання політології»*. 2008. № 825. С. 32–38.

44. Перелік проєктів законодавчих та інших нормативно правових актів, направлених на виконання завдань, визначених пунктом 11 статті 1 Указу Президента України від 08.11.2019 № 837 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави». URL: https://www.mil.gov.ua/content/oboron_plans/perelik.PDF (дата звернення: 29.11.2022).

45. Політичний аналіз: сутність, структура і методи. Publish Ukraine, 11 березня 2021. URL: <https://publish.com.ua/navchannia/politichnij-analiz-sutnist-struktura-i-metodi.html> (дата звернення: 11.10.2022).

46. Пономарьов С. П. Повноваження Верховної Ради України як суб'єкта забезпечення безпеки та оборони України. *Вісник ХНУВС*. 2017. № 4 (79). С. 242–250.

47. Послання Президента України Володимира Зеленського до Верховної Ради про внутрішнє та зовнішнє становище України. Офіс Президента України, 20 жовтня 2020 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/poslannya-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-do-verho-64717> (дата звернення: 19.11.2022).

48. Президент України Володимир Зеленський провів 14-годинний пресмарафон. Укрінформ, 10 жовтня 2019 р. URL:

<https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2796504-zelenskij-dae-presmarafon.html> (дата звернення: 29.11.2022).

49. Пресмарафон Зеленського: всі головні тези. Слово і Діло, 10 жовтня 2019 р. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2019/10/10/novyna/polityka/presmarafon-zelensko-ho-tekstova-onlajn-translyacziya> (дата звернення: 29.11.2022).

50. Про військові формування на Україні : Постанова Верховної ради України від 24 серпня 1991 року № 1431-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1991. № 38. ст. 506. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1431-12#Text> (дата звернення: 21.11.2022).

51. Про загальну мобілізацію : Указ Президента України від 24.02.2022 № 69/2022. Офіс Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/692022-41413> (дата звернення: 25.11.2022).

52. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні : Указ Президента України від 22.07.1998 № 810/98. Законодавство України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/810/98/page> (дата звернення: 08.03.2022).

53. Про Концепцію реформування і розвитку Збройних Сил України на період до 2017 року : Рішення Ради національної безпеки та оборони від 29 грудня 2012 року введено в дію Указом Президента № 772/2012 від 29.12.2012. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0006525-12#Text> (дата звернення: 21.11.2022).

54. Про національну безпеку України : Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2018. № 31. С. 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 19.11.2022).

55. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 червня 2003 року № 964-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text> (дата звернення: 19.11.2022).

56. Про правовий режим воєнного стану : Закон України 12 травня 2015 року № 389-VIII. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 19.11.2022).

57. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 5 березня 1998 року № 183/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 19.11.2022).

58. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020. Офіс Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (дата звернення: 29.11.2022).

59. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України» : Указ Президента України від 25.03.2021 № 121/2021. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text> (дата звернення: 29.11.2022).

60. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015. Офіс Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2872015-19070> (дата звернення: 21.11.2022).

61. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 червня 2012 року «Про нову редакцію Стратегії національної безпеки України» : Указ президента України від 08.06.2012. № 389/2012. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389/2012/ed20120608#Text> (дата звернення: 21.11.2022).

62. Промова Президента України Володимира Зеленського перед Конгресом США. Офіс Президента України, 16 березня 2019 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/promova-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-pered-kong-73609> (дата звернення: 18.11.2022).

63. Резнікова О. О. Розробка стратегії національної безпеки з урахуванням принципів національної стійкості. *Стратегічна панорама*. 2018. № 2. С. 5–11.

64. Резнікова О. О. Стратегічний аналіз безпекового середовища України. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/strategichnyy-analiz-bezpekovo-ho-seredovyshcha-ukrayiny> (дата звернення: 19.11.2022).

65. РНБО під головуванням Володимира Зеленського ухвалила рішення про запровадження надзвичайного стану. Офіс Президента України, 23 лютого 2021 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/rnbo-pid-golovuvannyam-volodimira-zelenskogo-uhvalila-rishen-73073> (дата звернення: 25.11.2022).

66. Розвиток законодавства України у сфері оборони: проблеми адаптації до стандартів НАТО та шляхи їх вирішення. *Матеріали Науково-практичної конференції. м. Київ, 23 квітня 2021 року* / упоряд.: П. П. Богуцький, В. Г. Пилипчук, С. О. Дорогих. Київ, 2021. 376 с.

67. Рубанов В. В. Загальне та особливе у співвідношенні меж предметного поля політичного аналізу та аналізу політики. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна, серія «Питання політології»*. 2018. Вип. 34. С. 32–38.

68. Рубанов В. Політичний аналіз і аналіз політики: загальне й особливе. *Політичний менеджмент*. 2009. № 6(39). С. 36–47.

69. Сектор безпеки і оборони України: стратегічне керівництво та військове управління: монографія / Саганюк Ф. В., Фролов В. С., Павленко В. І. та ін.; за ред. д.військ.н., проф. І. С. Руснака. Київ: ЦЗ МО та ГШ ЗС України, 2018. 230 с.

70. Слюсар В. І., Кулагін К. К. Особливості процесу оборонного планування НАТО. *Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України*. 2019. № 3(36). С. 47–59.

71. Сокирчук Н. Не до сміху. Аналіз першої промови президента Зеленського. Главком, 20 травня 2019 р. URL: <https://glavcom.ua/country/politics/ne-do-smihu-analiz-pershoji-promovi-prezidenta-zelenskogo-595137.html> (дата звернення: 11.10.2022).

72. Структурно-типологічні характеристики політичної промови (на матеріалі виступів А. Меркель). 34 с. URL: <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/48020/1/%D0%9C%D0%B0%D0%BB%D1%8E%D0%BA%2C%20%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8.pdf> (дата звернення: 11.10.2022).

73. Стукалін Т. А. Система державного управління у сфері оборони держави та основні напрями її розвитку в контексті реформування сектора безпеки і оборони. *Теорія та практика державного управління*. 2016. Вип. 2. С. 213-220.

74. Стукалін Т. Еволюція оборонної концепції країн-членів НАТО у динаміці другої половини ХХ - початку ХХІ століть. *Актуальні проблеми державного управління*. 2015. Вип. 1. С. 46–49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdyo_2015_1_13 (дата звернення: 10.03.2022).

75. Ткач П. Б. Поняття військового лідерства в контексті стратегічних комунікацій Національної гвардії України. *Збірник наукових праць Національної академії Національної гвардії України*. 2021. Вип. 1 (37). С. 24–29. URL: <http://znp.nangu.edu.ua/article/view/237822/236512> (дата звернення: 11.03.2022).

76. Україна підписала заявку на вступ до НАТО у прискореному порядку – Зеленський. Слово і Діло, 30 вересня 2022 р. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/09/30/novyna/polityka/ukrayina-pidpysala->

zayavku-vstup-nato-pryskorenomu-poryadku-zelenskyj (дата звернення: 12.12.2022).

77. Чисельність Збройних Сил України у 1993-2015 рр. Ukrainian Military Pages. URL: <https://www.ukrmilitary.com/2015/03/1993-2015.html> (дата звернення: 21.11.2022).

78. Шевченко Л. І., Дергач Д. В., Сизонов Д. Ю. Медіалінгвістика: словник термінів та понять. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2014. 380 с.

79. John T. Woolley & Gerhard Peters. Biden in Action: the First 100 Days. The American Presidency Project, Friday, April 30, 2021. URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/analyses/biden-action-the-first-100-days> (дата звернення: 16.11.2022).

80. Maliuk D. S., Sitko A. V. Stylistic means of intention representing in speeches of U.S. political leaders. *Issues of modern philology in the context of the interaction of languages and cultures: International scientific and practical conference. Internship proceedings, December 27-28, 2019. Venice, Italy, 2019.* Pp. 153–157.

81. Political analysis for collaborative process managers: thinking strategically about the external environment. URL: <https://stepup.ucsf.edu/sites/stepup.ucsf.edu/files/Political%20Analysis%20for%20Collaborative%20Process%20Managers.pdf> (дата звернення: 25.11.2022).

82. Road to war: U.S. struggled to convince allies, and Zelensky, of risk of invasion. The Washington Post, Aug. 16 2022. URL: <https://www.washingtonpost.com/national-security/interactive/2022/ukraine-road-to-war/?fbclid=IwAR0fW6RyBvj0boiy4aOtpg3dpmeFkEK3egnYli6kA7r9TlkJIxjv9xQggGE> (дата звернення: 25.11.2022).